

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

**«ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА
ПРОГРАМУВАННЯ»**

Алгоритми та їх реалізація

Комп'ютерний практикум

*Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за освітньою програмою
«Системи забезпечення споживачів електричної енергії», «Енергетичний
менеджмент та енергоефективні технології», «Інжиніринг інтелектуальних
електротехнічних та мехатронних комплексів» та «Геоінженерія»
спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка
184 Гірництво*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2022

ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ПРОГРАМУВАННЯ: Алгоритми та їх реалізація. Комп'ютерний практикум [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка та 184 Гірництво / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: Д. В. Філянін, В. П. Опришко, В. О. Броницький, О. Е. Максименко. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,21 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 95 с.

*Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 5 від 26.05.2022 р.)
за поданням Вченої ради НН ІЕЕ (протокол № 8 від 28.03.2022 р.)*

Електронне мережне навчальне видання

«ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ПРОГРАМУВАННЯ» Алгоритми та їх реалізація

Комп'ютерний практикум

Укладачі: *Філянін Данило Володимирович*, канд. техн. наук, асистент.
Віталій Павлович Опришко, канд. техн. наук, ст. викл.
Вадим Олегович Броницький, асистент.
Олександра Едуардівна Максименко, асистент.

Відповідальний
редактор *Попов В. А.*, д-р техн. наук, доцент

Рецензент *Данілін А. В.*, канд. техн. наук, доцент кафедри АЕМК НН ІЕЕ
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Навчальний посібник з дисципліни «ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ПРОГРАМУВАННЯ: Алгоритми та їх реалізація. Комп'ютерний практикум» містить в собі методичні вказівки та завдання до виконання комп'ютерного практикуму. Передбачає наявність у студентів знань та умінь, одержаних під час вивчення кредитних модулів таких дисциплін як «Вища математика», «Загальна фізика».

Призначений для здобувачів ступеня бакалавра за освітньою програмою «Системи забезпечення споживачів електричної енергії», «Енергетичний менеджмент та енергоефективні технології», та «Інжиніринг інтелектуальних електротехнічних та мехатронних комплексів» спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка та за освітньою програмою «Геоінженерія» спеціальності 184 Гірництво.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ В ЛАБОРАТОРІЇ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	6
ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ.....	9
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №1. ЗНАЙОМСТВО З СЕРЕДОВИЩЕМ VISUAL STUDIO. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТАРНОЇ ПРОГРАМИ МОВОЮ ПРОГРАМУВАННЯ C#.....	10
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №2. БАЗОВІ ТИПИ ДАНИХ. ФОРМАТУВАННЯ КОНСОЛЬНОГО ВИВЕДЕННЯ.....	19
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №3. ПРОГРАМУВАННЯ АРИФМЕТИЧНИХ ВИРАЗІВ.....	29
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №4. РОБОТА З ТЕКСТОВИМИ РЯДКАМИ. ЧАСТИНА 1. БАЗОВІ ОПЕРАЦІЇ З РЯДКАМИ	36
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №5. РОБОТА З ТЕКСТОВИМИ РЯДКАМИ. ЧАСТИНА 2. РОЗШИРЕНІ МОЖЛИВОСТІ РОБОТИ З РЯДКАМИ.....	41
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №6. ОПЕРАТОР РОЗГАЛУЖЕННЯ if/else	49
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №7. ОПЕРАТОР МНОЖИННОГО ВИБОРУ switch/case	53
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №8. ОПЕРАТОРИ ЦИКЛУ. ЧАСТИНА 1. ЦИКЛ for	58
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №9. ОПЕРАТОРИ ЦИКЛУ. ЧАСТИНА 2. ЦИКЛИ while I do/while	62
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №10. ОДНОВИМІРНІ МАСИВИ. ЧАСТИНА 1. БАЗОВІ ОПЕРАЦІЇ З МАСИВАМИ	68

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №11. ОДНОВИМІРНІ МАСИВИ. ЧАСТИНА 2. ПРИНЦИПИ ОБРОБКИ ДАНИХ В ОДНОМІРНИХ МАСИВАХ	72
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №12. ДВОМІРНІ МАСИВИ. ОСНОВИ РОБОТИ З МАТРИЦЯМИ	77
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №13. МЕТОДИ. ЧАСТИНА 1. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТАРНИХ МЕТОДІВ	82
КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №14. МЕТОДИ. ЧАСТИНА 2. ПАРАМЕТРИ МЕТОДІВ. МЕХАНІЗМИ ПЕРЕДАЧІ ПАРАМЕТРІВ.	87
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	93
ДОДАТОК А	95

ВСТУП

Розвиток економіки, промисловості, науки і техніки, сфери освіти сьогодні значною мірою залежить від масового запровадження та використання обчислювальної техніки. Це вимагає підготовки і перепідготовки фахівців з програмування і використання персональних комп'ютерів.

Останнім часом в навчальних планах вищих навчальних закладів і різних курсів підвищення кваліфікації передбачається проведення практичних робіт на комп'ютерах. Тому в основу методичних вказівок покладено курс практичних робіт, які призначені для студентів, що вивчають одну з найпоширеніших мов програмування – C#. Вказівки містять практичні роботи з найважливіших тем, які необхідно засвоїти студенту при вивченні основ програмування.

Вибір мови програмування C# пояснюється такими чинниками:

- простотою і природністю основних конструкцій мови, що дозволяє швидко її освоїти і створювати алгоритмічно складні програми;
- можливістю використання розвинених засобів подання структур даних, що забезпечує зручність роботи як з числовою, так і з символічною інформацією;
- відповідністю принципам об'єктно-орієнтованого програмування, що робить програми наочними;
- наявністю бібліотеки процедур і функцій для роботи як з текстовою, так і з графічною інформацією, що дозволяє створювати досить складні програми.

ВИМОГИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ В ЛАБОРАТОРІЇ ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

1. Ці правила є обов'язковими для всіх студентів та інших осіб, які працюють в лабораторіях постійно чи тимчасово.
2. Перевірка знань цих правил проводиться:
3. обслуговуючого персоналу – завідуючим лабораторією;
4. студентів - викладачами, які є керівниками лабораторних робіт.
5. Після перевірки знань цих правил, кожен з тих, хто працює в лабораторії ставить свій підпис в спеціальному журналі. Без цього підпису ніхто до роботи в лабораторії не повинен бути допущеним.
6. Дотримання правил з техніки безпеки повинно гуртуватися на високій свідомості всіх, хто працює в лабораторіях. Кожен, хто помітить порушення правил, а також несправність, яка являє собою небезпеку для людей і обладнання, повинен сповістити про це керівника.
7. Робота в лабораторії по виконанню конкретного завдання може проводитися тільки після ретельного ознайомлення студентів з обладнанням і роботою, та чіткого уявлення про те, які елементи установки будуть під напругою та дотик до яких є небезпечними у стані роботи.
8. Забороняється виконання ремонтних робіт на обладнанні, яке знаходиться під напругою.
9. Забороняється наближатися або торкатися до струмоведучих частин, що обертаються, або усувати несправності без відключення установок.
10. Забороняється проводити переключення в схемі, яка знаходиться під напругою.
11. Перевірку наявності напруги дозволяється проводити тільки за допомогою вольтметра.
12. Апарати управління та вимірювальні прилади слід розташовувати так, щоб було зручно вести спостереження за приладами, не перегинаючись через проводи та апарати.
13. У випадку виникнення будь-яких несправностей необхідно

негайно вимкнути живленням установки та сповістити керівника занять про це.

14. Кнопки управління, рубильники встановлювати в легкодоступних місцях для швидкого виключення схеми.

15. У випадку припинення подачі електроенергії в лабораторію всі установки в лабораторії обов'язково вимикаються на робочих місцях.

16. В лабораторіях категорично забороняється:

- Палити в усіх приміщеннях, крім спеціально відведених для цього місць;

- Прокладати без дозволу постійні та тимчасові лінії;

- Користуватися побутовими електронагрівальними приладами;

- Користуватися зіпсованим електрообладнанням, саморобними запобіжниками, провідниками із зіпсованою ізоляцією та саморобними електросвітильниками;

- Проводити в непристосованих приміщеннях обмивку та фарбування деталей горючими рідинами та фарбниками;

- Зберігати паливно-мастильні матеріали, хімікати та інші горючі речовини;

- Загромаджувати проходи в лабораторіях;

17. Всі, хто працює в лабораторії повинні знати, де знаходиться аптечка з медикаментами для надання першої допомоги.

18. При ураженні людини електричним струмом треба негайно вимкнути напругу, надати першу допомогу та покликати лікаря.

19. Порятунком осіб, які постраждали, залежить від того, як швидко вони будуть звільнені від електричного струму та як швидко їм буде надано першу допомогу.

20. Першу допомогу необхідно надати негайно на місці події.

21. Переносити людину, яка постраждала в інше місце необхідно тільки в тих випадках, коли небезпека продовжує загрожувати або надання допомоги на місці неможливе.

22. При відсутності у постраждалого дихання, серцебиття, пульсу

ніколи не треба ставити під сумнів необхідність першої допомоги, тому що при ураженні електричним струмом смерть часто буває несправжньою. Тільки лікар може дати висновок про смерть постраждалого.

23. До приїзду лікаря постраждалому необхідно надати допомогу і провести штучне дихання з дотриманням всіх правил надання першої допомоги.

24. Про випадок негайно треба сповістити керівництво кафедри, деканату та інституту.

25. Недотримання цих вимог не дозволяється. Якщо розпорядження суперечить діючим правилам, необхідно надати роз'яснення з приводу неухильною виконання цих правил і довести це до відома керівництва.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Підготовка до кожної роботи проводиться в поза аудиторний час. Студенти знайомляться із загальними відомостями, пишуть необхідні програми відповідно до отриманого варіанта індивідуального завдання.

Усі роботи виконуються на мові програмування C#. Під час занять студенти проводять тестування написаних програм, тобто запускають їх в інтегрованому середовищі розробки на персональних комп'ютерах, займаються налагодженням і виконують необхідні розрахунки.

Після виконання роботи студент оформляє звіт, який складається з таких розділів:

1. Назва, тема і мета роботи
2. Індивідуальне завдання
3. Текст програми
4. Результати виконання програми

Шаблон звіту про виконання практичної роботи наведено в додатку А. Робота оформлюється в друкованому вигляді на папері стандартного формату А4.

Під час захисту роботи необхідно відповісти на контрольні питання і вміти пояснити роботу програми.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №1.
ЗНАЙОМСТВО З СЕРЕДОВИЩЕМ VISUAL STUDIO. РОЗРОБКА
ЕЛЕМЕНТАРНОЇ ПРОГРАМИ МОВОЮ ПРОГРАМУВАННЯ C#

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Ознайомитися з інтегрованим середовищем розробки Visual Studio. Засвоїти структуру простої програми написаної мовою C#.

Стислі теоретичні відомості

Microsoft .NET — програмна технологія компанії Microsoft, яка є платформою для створення як звичайних додатків, так і веб-додатків. .NET-додатки можуть розроблятися і виконуватися як в середовищі операційних систем Microsoft, так і в інших включаючи Mac OS X, різні дистрибутиви Linux, Solaris, а також на мобільних пристроях iOS і Android (через API-інтерфейс MonoTouch).

C# – це об'єктно-орієнтована мова програмування, розроблена в 1998–2001 роках групою інженерів під керівництвом Андерса Хейлсберга в компанії Microsoft як мова розробки додатків для платформи Microsoft .NET. Синтаксис C# близький до C++ і Java. На сьогодні C# є флагманською мовою корпорації Microsoft для програмування в середовищі Windows.

Основним інтегрованим середовищем розробки, тобто комп'ютерною програмою, що допомагає програмістові розробляти нове програмне забезпечення, для C# є Visual Studio. Альтернативними середовищами програмування є SharpDevelop та MonoDevelop.

C# – не єдина мова, яка може використовуватися для побудови .NET-додатків. Середовище Visual Studio дає змогу використовувати п'ять мов, а саме – C#, Visual Basic, C++/CLI, JavaScript і F#. Існують .NET-компілятори які призначені для мов Ruby, Python, Pascal, тощо.

Visual Studio працює на платформі Windows і орієнтована на створення Windows- і веб-додатків, однак є можливість роботи і з консольними додатками. При запуску консольного додатка операційна система створює так

зване консольне вікно, через яке відбувається взаємодія з програмою. Консольні додатки найкраще підходять для вивчення мови, тому що в них використовується мінімум стандартних об'єктів. У першій частині курсу ми будемо створювати тільки консольні додатки, щоб зосередити увагу на базових властивостях мови C#.

Робота з вихідним кодом та іншими об'єктами програми у Visual Studio відбувається в контексті рішення. Рішення – це віртуальний контейнер найвищого рівня для всіх елементів розробки. Рішення може містити один або кілька проектів, а також файли різноманітних типів (текстові документи, зображення тощо), але не може містити всередині себе інші рішення.

Проект – це контейнер більш низького рівня, який завжди знаходиться всередині якогось рішення і використовується в якості організаційної одиниці для розміщення і групування файлів програми.

Для створення проекту слід після запуску Visual Studio в головному меню вибрати команду **File > New > Project...** (Рис. 1)

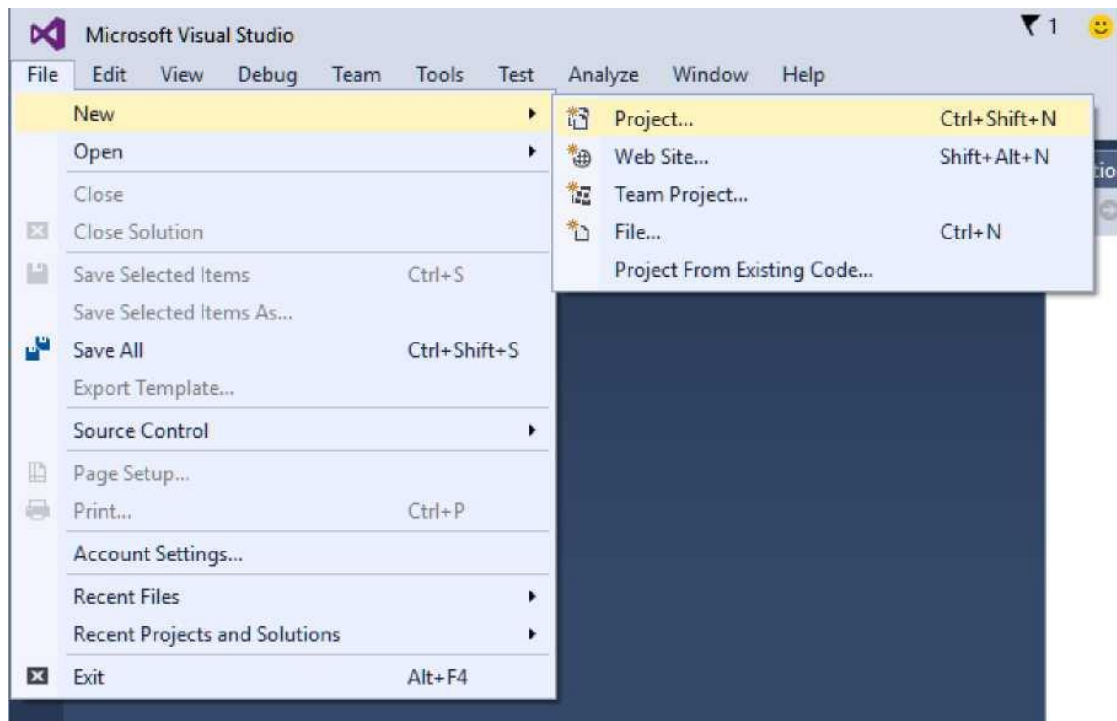

Рисунок 1. Створення проекту за допомогою меню **File**

У правій частині діалогового вікна потрібно вибрати пункт **Console Application** (Рис. 2а) та натиснути **Next**. У наступному вікні в полі

Name можна ввести ім'я проекту, а в полі Location – місце його збереження на диску (Рис. 2б).

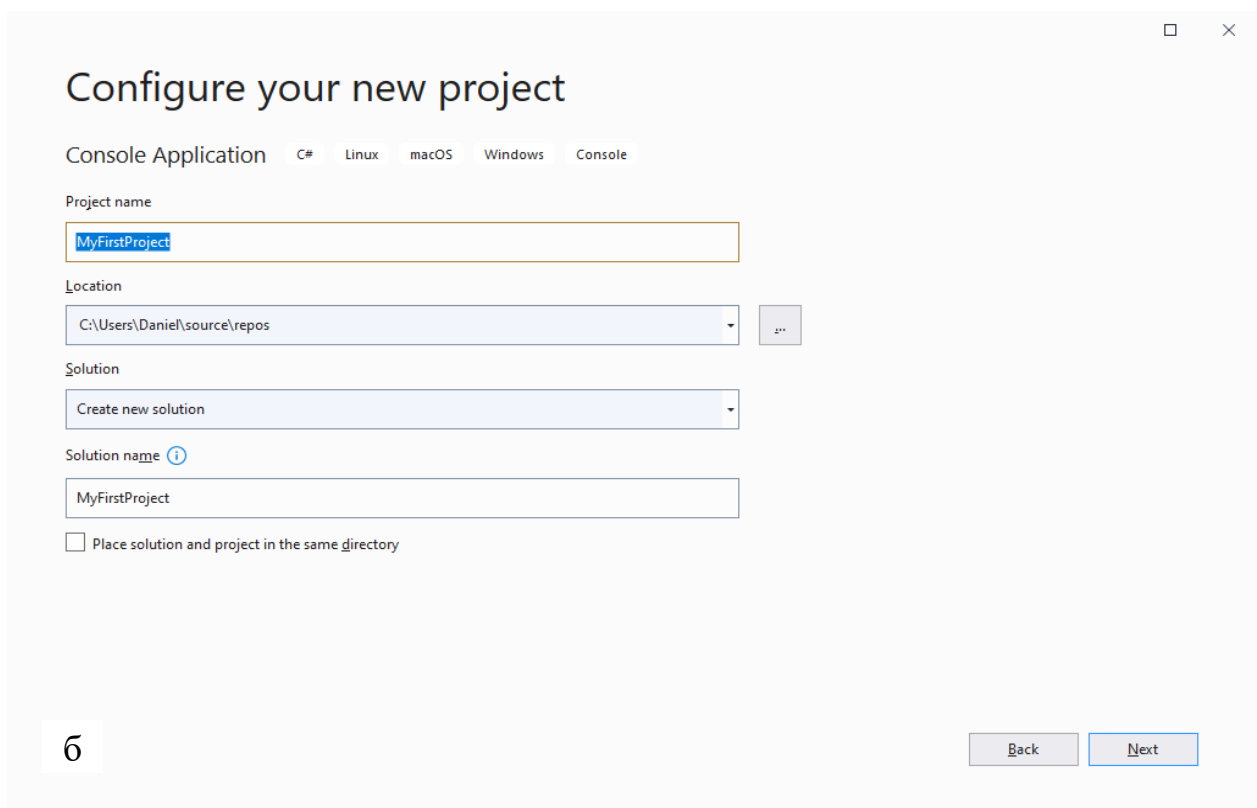
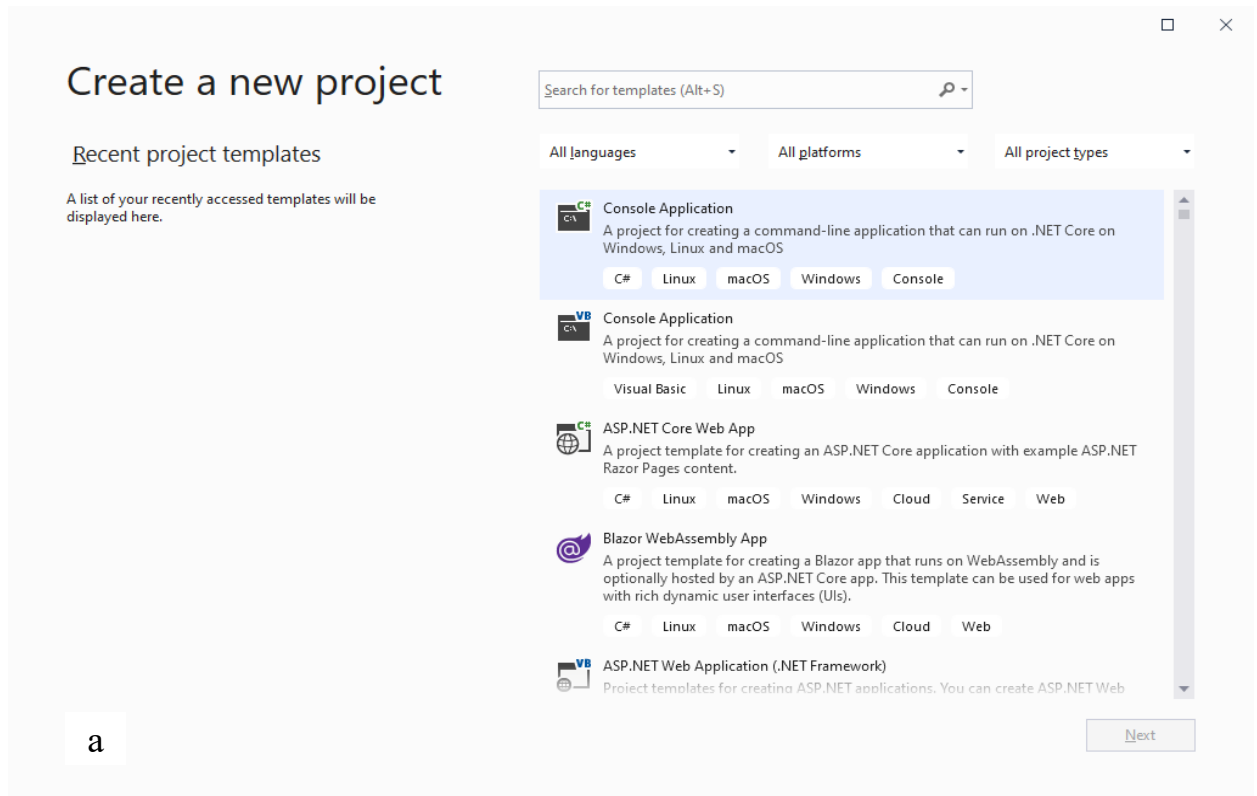

Рисунок 2. Вибір типу проекту (зображення меню може змінюватися в залежності від встановленої версії Visual Studio)

Тиснемо `Next`. В наступному вікні `Additional information` нічого не змінюємо і тиснемо `Create`.

У верхній частині екрана розташовується головне меню та панелі інструментів.

У верхній правій частині екрана розташовується вікно управління проектом `Solution Explorer` (якщо воно не відображається, слід скористатися командою `View > Solution Explorer` головного меню). У вікні перераховані всі ресурси, що входять в проект. У нижній правій частині екрана розташоване вікно властивостей `Properties` (якщо вікна не видно, скористайтеся командою `View > Properties` головного меню). У вікні властивостей відображаються найважливіші характеристики виділеного елемента.

Основний простір екрана займає вікно редактора, в якому розташовується текст програми, створений середовищем автоматично. Текст являє собою каркас, в який програміст додає код.

Для початку створимо новий проект консольного додатку з іменем `MyFirstProject`. Автоматично згенерований код програми має такий вигляд:

```
using System;

namespace MyFirstProject
{
    class Program
    {
        static void Main(string[] args)
        {
            Console.WriteLine("Hello World!");
        }
    }
}
```

Перші рядки містять директиву `using`, яка повідомляє компілятору, де він повинен шукати класи (типи), не визначені в даному просторі імен. За замовчуванням вказано стандартний простір імен `System`, де визначена основна частина типів середовища `.NET`.

Наступний рядок

```
namespace MyFirstProject
```

визначає простір імен додатку. За замовчаннями як ім'я простору імен

вибирається ім'я проекту. Область дії простору імен визначається блоком коду між фігурними дужками. Простір імен забезпечує спосіб відокремлення одного набору імен від іншого. Імена, оголошені в одному просторі імен, не конфліктують з іменами, оголошеними в іншому просторі імен.

Слово `class`, розташоване в першому рядку тексту першої програми, відноситься до об'єктно орієнтованої частини мови, і буде детально розглянуто пізніше. Слово `class` повинне бути присутнім у будь-якій програмі на C# хоча б один раз.

Рядок `static void Main(string[] args)` є заголовком методу `Main`. Наступний блок фігурних дужок обмежує тіло методу `Main`. Ім'я методу `Main` не може бути змінено, оскільки система саме з цієї підпрограми починає виконання додатку (так звана точка входу).

Додамо в тіло методу `Main` ще один рядок:

```
static void Main(string[] args)
{
    Console.WriteLine("Hello World!");
    Console.ReadLine();
}
```

Рядок

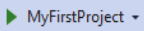
```
Console.WriteLine("Hello World!");
```

виводить повідомлення на екран. Оператор закінчується символом «;», який є обов'язковим для завершення більшості конструкцій C#.

Рядок

```
Console.ReadLine();
```

вказує програмі очікувати введення даних з клавіатури та натиснення клавіші <Enter>.

Скомпілюємо і запустимо додаток на виконання. Для цього необхідно вибрати пункт меню `Debug > Start Debugging`, натиснути кнопку на панелі інструментів або натиснути клавішу F5. В результаті виконання програми з'явиться вікно:

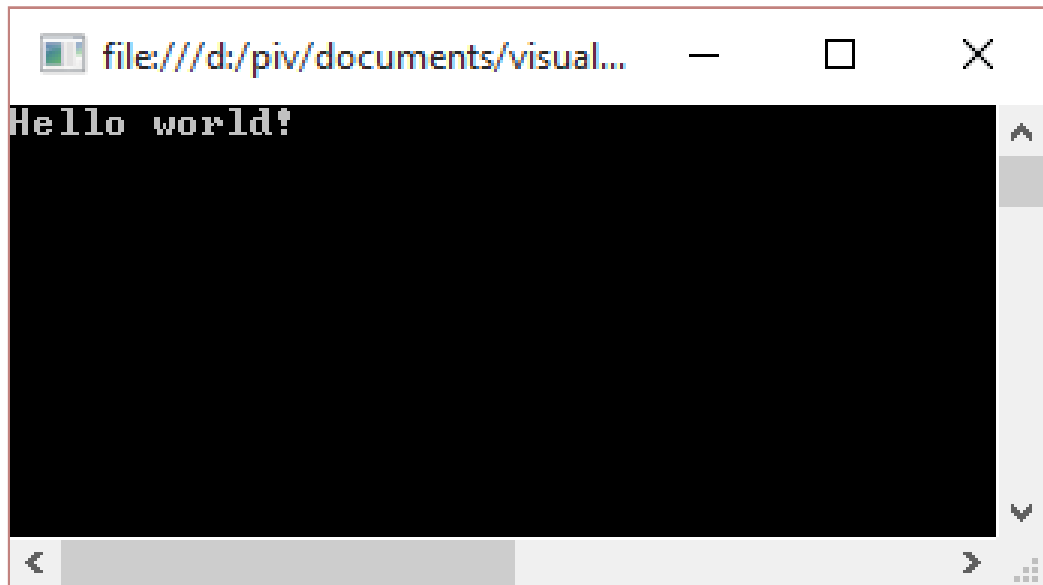

Рисунок 3. Результат виконання програми

Часто в програмах містяться помилки. Деякі з цих помилок автоматично виявляються засобами Visual Studio. Після виявлення помилки процес компіляції і запуску програми переривається і видається відповідне діагностичне повідомлення для користувача.

Розглянемо автоматичне виявлення помилок на окремому прикладі. Для цього створимо консольний додаток раніше описаним способом. У вікні редактора коду наберіть такий текст програми:

```
static void Main(string[] args)
{
    Console.WriteLine("Hello World!");
    console.ReadLine();
}
```

Спробуйте скомпілювати і запустити додаток виконання. Після цього у вікні **Error List** повинні з'явитися повідомлення про виявлені помилки (Рис. 4).

У відкритому вікні **Error List** двічі клацніть на знайденій помилці і переконайтеся, що при цьому в редакторі коду курсор переміститься на рядок з помилкою. Повідомлення про помилку містить номер помилки і короткий її опис.

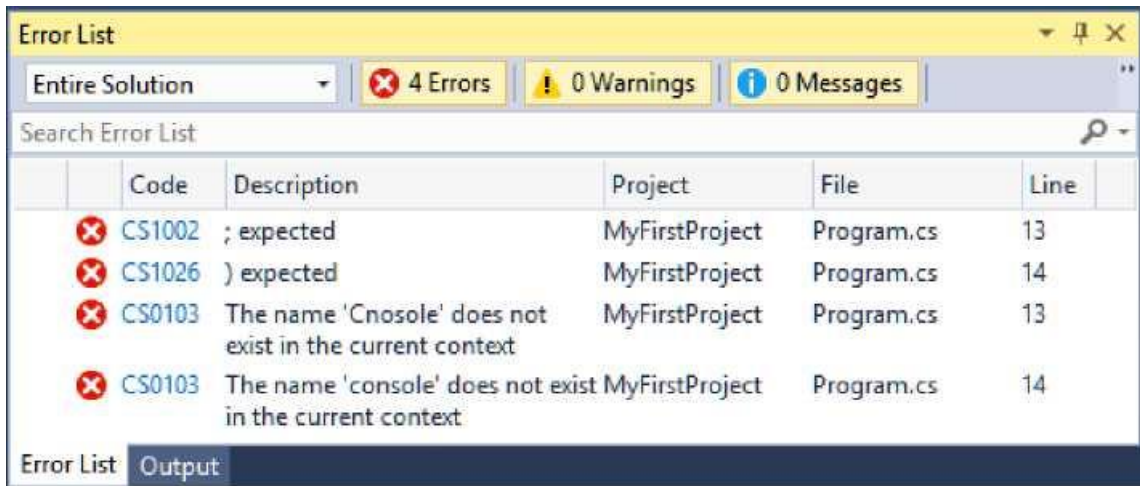

Рисунок 4. Вікно зі списком помилок

Важливою частиною будь-якої мови програмування є коментарі, які дозволяють зручно описувати та пояснювати різні ділянки коду. У С# використовуються традиційні коментарі в стилі С – однорядкові (`//...`) та багаторядкові (`/*... */`). Все, що знаходиться в коментарі (для однорядкового – від `//` до кінця рядка; для багаторядкового – весь текст розташований між `/*` та `*/`), ігнорується компілятором:

```
static void Main(string[] args)
{
    //Вивід повідомлення на екран
    Console.WriteLine("Hello world!");
    //Очікування вводу
    Console.ReadLine();
}
```

Розглянемо інші функції головного меню середовища Visual Studio.

Меню File

Команда **Open** – відкриває діалогове вікно в якому вибирається файл для відкриття.

Команда **Save** – записує проект на диск.

Команда **Save as** – зберігання з перейменуванням.

Команда **Save all** – зберігає всі файли в відкритих вікнах.

Команда **Print** – роздруковує активне вікно редагування.

Меню Edit.

Команда **Cut** – видаляє виділений текст та розміщує його в Clipboard.

Команда **Copy** – не видаляючи з тексту виділеного фрагменту, копіює

його в Clipboard.

Команда **Paste** – вставляє текст з Clipboard до програми в позиції курсору.

Робоче завдання

Вміти створювати, зберігати, відкривати, запускати програми. Вивчити структуру програми на мові C#. Знати розділи з яких складається програма.

Хід роботи

1. Запустити інтегроване середовище розробки Visual Studio.
2. Ознайомитись з інтерфейсом програми.
3. Ознайомитись з меню **File**. Навчитися створювати, зберігати та відкривати проекти.
4. Ознайомитись з меню **Edit**. Навчитися копіювати, видаляти, вирізати текст.
5. Ознайомитись з меню **View**.
6. Ознайомитись з меню **Debug**. Навчитися виконувати програму та переглядати результати роботи програми.
7. Ознайомитись з меню **Window**. Навчитися переходити між вікнами, закривати вікна, переміщати вікна.
8. Набрати програму задану викладачем.
9. Розібрати набрану програму.
10. Виконати програму.
11. Набрати програму з помилками.
12. Ознайомитися з описом помилок та виправити їх.

Індивідуальне завдання

Написати програму яка виведе на екран ваше прізвище та ім'я, а також назву навчальної групи.

Контрольні питання

1. Що таке алгоритм?
2. Що таке програма?
3. Яка відмінність між програмою та алгоритмом?

4. На які етапи можна поділити вирішення програмістської задачі?
5. Що таке коментар до коду програми. Для чого він призначений. Як у мові програмування C# позначається коментар до програмного коду?
6. Як створити новий проект у середовищі Visual Studio?
7. Як зберегти проект у середовищі Visual Studio?
8. Як відкрити існуючий проект у середовищі Visual Studio?
9. Як виконати пошук тексту у файлі в середовищі Visual Studio?
10. Як запустити програму на виконання в середовищі Visual Studio?
11. Що таке компілятор та інтерпретатор? Яка між ними різниця?
12. Хто із якою метою розробив мову програмування C#?

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №2.

БАЗОВІ ТИПИ ДАНИХ. ФОРМАТУВАННЯ КОНСОЛЬНОГО ВИВЕДЕННЯ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Ознайомитися з основними типами даних мови програмування C#. Засвоїти роботу операторів вводу, виводу.

Стислі теоретичні відомості *Типи даних*

Дані, з якими працює програма, зберігаються в оперативній пам'яті. Компілятору необхідно точно знати, скільки місця вони займають, як саме закодовані і які дії з ними можна виконувати. Все це задається при описі даних за допомогою типу.

Тип даних однозначно визначає:

- внутрішнє подання даних, а отже, і діапазон їх можливих значень;
- допустимі дії над даними (операції і функції).

Наприклад, цілі і дійсні числа, навіть якщо вони займають однаковий обсяг пам'яті, мають зовсім різні діапазони можливих значень; цілі числа можна множити один на одного, а, наприклад, символи – не можна. Компілятор використовує інформацію про тип при перевірці допустимості описаних в програмі дій.

Основні дані, що обробляються програмою, - це змінні і константи.

Змінні – це дані, які можуть змінювати свої значення в процесі виконання програми.

Всі змінні в мові C# повинні бути описані явно. Це означає, що, перше, на початку кожної програми або функції Ви повинні привести список імен (ідентифікаторів) всіх використовуваних змінних, а по-друге, вказати тип кожної з них.

Оператор опису складається з назви типу і списку імен змінних, розділених комою. Наприкінці обов'язково повинна стояти крапка з комою. При описі можливе завдання початкового значення змінної.

Ім'я змінної – є ідентифікатором – тобто будь-яка послідовність великих і малих літер англійського алфавіту, цифр і символу підкреслення ‘_’.

В мові C# визначені ключові слова для фундаментальних типів даних, які застосовуються для опису змінних. Їх перелік представлений в Таблиця 2.1

Внутрішні типи даних C #

Таблиця 2.1. Внутрішні типи даних C#

Позначення	Системний тип	Діапазон	Опис
<code>bool</code>	<code>System.Boolean</code>	<code>true</code> або <code>false</code>	Ознака істинності чи хибності
<code>sbyte</code>	<code>System.SByte</code>	від -128 до 127	8-бітне число зі знаком
<code>byte</code>	<code>System.Byte</code>	від 0 до 255	8-бітне число без знаку
<code>short</code>	<code>System.Int16</code>	від -32768 до 32767	16-бітне число зі знаком
<code>ushort</code>	<code>System.UInt16</code>	від 0 до 65535	16-бітне число без знаку
<code>int</code>	<code>System.Int32</code>	від -2147483648 до 2147483647	32-бітне число зі знаком
<code>uint</code>	<code>System.UInt32</code>	від 0 до 4294967295	32-бітне число без знаку
<code>long</code>	<code>System.Int64</code>	від -9223372036854775808 до 9223372036854775807	64-бітне число зі знаком
<code>ulong</code>	<code>System.UInt64</code>	від 0 до 18446744073709551615	64-бітне число без знаку
<code>char</code>	<code>System.Char</code>	від U +0000 до U +ffff	Одиночний 16- бітний символ Unicode
<code>float</code>	<code>System.Single</code>	від -3.4×10^{38} до $+3.4 \times 10^{38}$	32-бітне число з плаваючою точкою
<code>double</code>	<code>System.Double</code>	від $\pm 5.0 \times 10^{-324}$ до $\pm 1.7 \times 10^{308}$	64-бітне число з плаваючою точкою
<code>decimal</code>	<code>System.Decimal</code>	від $\pm 7.9 \times 10^{-28}$ до 7.9×10^{28}	128-бітне число зі знаком
<code>string</code>	<code>System.String</code>	Обмежений обсягом системної пам'яті	Набір символів Unicode

Числові типи .NET підтримують властивості `MaxValue` та `MinValue`, які надають інформацію про діапазоні значень, що зберігаються в конкретному типі. Крім `MinValue` і `MaxValue`, кожен числовий тип може визначати додаткові корисні властивості. Наприклад, тип `System.Double` дозволяє отримувати значення для епсилон (точності обчислень) та нескінченності. З метою ілюстрації розглянемо такий код:

```
static void Main(string[] args)
{
    Console.WriteLine("Data type Properties:");
    Console.WriteLine("int range: {0} - {1}", int.MinValue, int.MaxValue);
    Console.WriteLine("double range: {0} - {1}", double.MinValue, double.MaxValue);
}
```

```

Console.WriteLine("double.Epsilon: {0}", double.Epsilon);
Console.WriteLine("Infinities: {0} - {1}", double.NegativeInfinity,
    double.PositiveInfinity);
Console.ReadLine();
}

```

При введенні вихідних даних відбувається перетворення з зовнішньої форми представлення у внутрішню, обумовленим типом змінних. Змінні, що утворюють список введення, можуть належати або до цілого, або до дійсного, або до символьного типу. Значення вихідних даних можуть відокремлюватися один від одного пробілами і натисканням клавіш табуляції і <Enter>.

Тип `Console` визначає методи, які дозволяють виконувати консольне введення і виведення:

- Метод `WriteLine()` дозволяє вивести рядок тексту (включаючи символ повернення каретки – тобто переведення курсора на новий рядок).
- Метод `Write()` виводить текст без символу повернення каретки – тобто без переводу курсору на новий рядок.
- Метод `ReadLine()` дозволяє отримати інформацію з потоку введення аж до натискання клавіші <Enter>.
- Метод `Read()` використовується для введення одиночного символу.

Для демонстрації базового введення-виведення із застосуванням класу `Console` розглянемо програму, яка запитує у користувача його прізвище та рік народження (який для простоти будемо вважати рядком, а не числом):

```

static void Main(string[] args)
{
    Console.Write("Введіть ваше прізвище: ");
    string userName = Console.ReadLine();
    Console.Write("Введіть рік вашого народження: ");
    string userBirthYear = Console.ReadLine();
    Console.WriteLine("Привіт {0}! Ви народилися в {1} році.", userName, userBirthYear);
    Console.ReadLine();
}

```

При виведенні рядку з сегментами даних, значення яких залишаються невідомими до етапу виконання, всередині нього допускається вказувати заповнювач, використовуючи синтаксис у вигляді фігурних дужок. Під час виконання програми на місце кожного такого заповнювача підставляється передане в `Console.WriteLine()` значення.

Перший параметр методу `WriteLine()` є строковим літералом, який

містить заповнювачі виду `{0}`, `{1}`, `{2}` і т. д. Порядкові номери заповнювачів у фігурних дужках завжди починаються з 0. Інші параметри `writeLine()` – це значення, які повинні підставлятися на місці заповнювачів.

Один і той же заповнювач може повторюватися в межах заданої рядки. Кожен заповнювач допускається розміщувати в будь-якому місці всередині строкового літерала, і не обов'язково, щоб заповнювачі вказувалися в зростаючій послідовності своїх номерів.

Якщо для числових даних потрібно більш складне форматування, кожен заповнювач може додатково містити різноманітні символи форматування. Найбільш корисні з них представлено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2. Символи для форматування даних

Символ форматування	Опис
C або c	Використовується для форматування грошових значень. За замовчуванням значення доповнюється символом локальної валюти (наприклад, знаком долара (\$) для культури US English).
D або d	Використовується для форматування десяткових чисел. З цим символом можна також вказувати мінімальну кількість цифр для представлення значення
E або e	Використовується для експоненціального представлення. Регістр цього символу вказує, в якому регістрі повинна бути представлена експоненціальна константа - у верхньому (E) або в нижньому (e)
F або f	Використовується для форматування чисел з фіксованою точкою. З цим символом можна також вказувати мінімальну кількість цифр для представлення значення
G або g	Означає general (загальний). Цей символ може використовуватися для подання чисел у форматі з фіксованою точкою або експоненційному форматі
N або n	Використовується для базового числового форматування (з комами)
X або x	Використовується для шістнадцятирічного форматування. У разі символу X у верхньому регістрі шістнадцяткове подання буде містити символи верхнього регістру.

Ці символи форматування додаються у вигляді суфіксів до заповнювачів після двокрапки (наприклад, `{0:3}`, `{1:d}`, `{2:x}`).

Робоче завдання

Мати поняття змінна, константа, оператор, операнд. Засвоїти роботу операторів вводу, виводу. Вивчити ієрархію типів даних мови C#. Вивчити властивості простих типів даних.

Хід роботи

Для кожного підпункту завдання необхідно написати окрему програму.

Необхідно описати вказані змінні, ввести їх з клавіатури та вивести на екран результати розрахунків.

Індивідуальне завдання

Варіант 1

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 2

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a-b	
	b	long	a+b+c	
	c	byte	a-(b-c)	
2	a	int	a-b	
	b	long	a+b+c	
3	a	long	a*x*y	1 знак після коми
	x	int	(a+x)/y	2 знаки після коми
	y	double	a/(y*(a+x/y))	10 знаків після коми

Варіант 3

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	long	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	byte	a+(b-c)+(a-b)	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	5 знаків після коми
3	x	long	z*x/y	2 знаки після коми
	z	double	z*(z+x)/y	
	z	double	z*(z+x)/y	3 знаки після коми

Варіант 4

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	double	a-b-c	
2	a	long	a*b-b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t+a	0 знаків після коми
	x	long	a+x/t	1 знак після коми
	t	double	a*a+x/t	7 знаків після коми

Варіант 5

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b-(a+b+a)	
	b	byte	-a+b-c	
	c	int	a-b+c	
2	a	byte	a*b+b	3 знаки після коми
	b	double	a/b-a	
3	a	double	-a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a-x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)/(a*t)	6 знаків після коми

Варіант 6

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	$a+c-3*f-1$	
	f	short	$f+(b-c+2*f)$	
	c	int	$c-f+a$	
2	a	byte	$a*b$	
	b	double	a/b	
3	a	long	$a*x*t$	3 знаки після коми
	x	double	$a*(a+x)/t$	1 знак після коми
	t	double	$a/t*(a+x/t)$	6 знаків після коми

Варіант 7

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	$a+b$	
	b	byte	$a+b-c$	
	c	int	$a-b-c$	
2	a	double	$a*b$	
	b	double	a/b	
3	a	long	$a*x*t$	3 знаки після коми
	x	double	$a*(a+x)/t$	2 знак після коми
	t	byte	$a/t*(a+x/t)$	5 знаків після коми

Варіант 8

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	$-a-b$	
	b	byte	$-a+b$	
	c	byte	$a-b+c$	
2	a	int	$a*b$	
	b	double	a/b	
3	a	long	$a*x*t$	3 знаки після коми
	x	int	$a*(a+x)/t$	2 знаки після коми
	t	double	$a/t*(a+x/t)$	6 знаків після коми

Варіант 9

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	short	$a+b$	
	b	int	$a-b$	
	c	long	$a+b-c$	
2	a	int	$a*b/5$	6 знаків після коми
	b	double	a/b	
3	a	long	$a*x*t/3$	3 знаки після коми
	x	double	$a*(a+x)/t$	1 знак після коми
	t	double	$a/t*(a+x/t)$	

Варіант 10

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	$a+b$	
	b	short	$a+b-c$	
	c	long	$a-b-c$	
2	a	byte	$a*b$	
	b	double	a/b	
3	a	long	$a*x*t$	3 знаки після коми
	x	long	$a*(a+x)/t$	1 знак після коми
	t	double	$a/t*(a+x/t)$	7 знаків після коми

Варіант 11

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	long	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	short	a-b+c+1	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	2 знаки після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	10 знаків після коми

Варіант 12

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	short	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	2/a*x*t	4 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	5 знаків після коми

Варіант 13

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	short	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	1/(a*b)	
	b	double	a/b	3 знаки після коми
3	a	byte	a*x*t	
	x	long	a*(a+x)/t	3 знаки після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	1 знак після коми

Варіант 14

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)/3	6 знаків після коми

Варіант 15

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	short	a-b-c	
2	a	int	a*b	1 знак після коми
	b	double	a/b	
3	a	short	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	
	t	double	5/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 16

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	short	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 17

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	1/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 18

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b-1	
	b	double	a/b+5	2 знаки після коми
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	7 знаків після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	

Варіант 19

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	long	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	byte	a-b-c	
2	a	int	a*b	2 знаки після коми
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a-x)/t	1 знак після коми
	t	byte	a/t*(a-x*x)	

Варіант 20

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 21

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	int	a-b-c	
2	a	int	a*b-a	
	b	double	a/b+b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/x*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 22

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	long	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	short	a-b-c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	3 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	6 знаків після коми

Варіант 23

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a+b-c	
	c	short	a-b-c	
2	a	long	a*b	
	b	float	a/b	
3	a	long	a*x*t	4 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	1 знак після коми
	t	double	t/a*(a+x/t)	5 знаків після коми

Варіант 24

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a-b	
	b	long	a-b+c	
	c	int	a+b+c	
2	a	int	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	2 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	4 знаки після коми
	t	float	a/t*(a-x/t)	7 знаків після коми

Варіант 25

п.п.	Змінна	Тип	Вивести на екран	Примітка
1	a	int	a+b	
	b	int	a-b-c	
	c	int	a-b+c	
2	a	long	a*b	
	b	double	a/b	
3	a	long	a*x*t	4 знаки після коми
	x	double	a*(a+x)/t	2 знак після коми
	t	double	a/t*(a+x/t)	4 знаків після коми

Контрольні питання

1. Що таке змінна?
2. Що таке ідентифікатор?
3. Яка різниця між змінною та ідентифікатором?
4. Що таке оператор?
5. Як задається тип змінної?
6. Що таке тип даних?
7. Назвіть цілочисельні типи даних.
8. Назвіть типи даних з плаваючою точкою.
9. Які значення може приймати значення логічного типу даних?
10. Яка різниця між типом `int` та `uint`?
11. Які значення може приймати змінна типу `byte`?
12. Яка різниця між типом `long` та `char`?
13. Як виконується виведення даних? Наведіть приклад.
14. Як виконується введення даних? Наведіть приклад.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №3.

ПРОГРАМУВАННЯ АРИФМЕТИЧНИХ ВИРАЗІВ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Отримати досвід програмування арифметичних виразів. Ознайомитися з основними арифметичними операторами та вбудованими математичними функціями.

Стислі теоретичні відомості

Вираз – це правило обчислення значення.

Вираз складають операнди, об'єднані знаками операцій. Операндами найпростішого вирази можуть бути константи, змінні і виклики функцій.

За кількістю операндів що беруть участь в одній операції, операції діляться на унарні, бінарні і тернарні.

Оператори мови C# представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 Оператори C#

Категорія	Знак операції	Назва
Первинні	x()	Виклик методу або делегата
	x[]	Доступ до елемента
	x++	Постфіксий інкремент
	x--	Постфіксий декремент
	new	Виділення пам'яті
	typeof	Отримання типу
Унарні	+	Унарний плюс
	-	Унарний мінус (арифметичне заперечення)
	!	Логічне заперечення
	~	Порозрядне заперечення
	++X	Префіксий інкремент
	--X	Префіксий декремент
	(тип)x	Перетворення типу
Мультиплікативні	*	Множення
	/	Ділення
	%	Залишок від ділення
Адитивні	+	Додавання
	-	Віднімання
Зсуву	<<	Зсув вліво

Категорія	Знак операції	Назва
	>>	Зсув вправо
Відношення та перевірки типу	<	Менше
	>	Більше
	<=	Менше або дорівнює
	>=	Більше або дорівнює
	<code>is</code>	Перевірка приналежності типом
	<code>as</code>	Приведення типу
Перевірки на рівність	==	дорівнює
	!=	Не дорівнює
Порозрядні логічні	&	Порозрядна кон'юнкція (І)
	^	Порозрядне виключаюче АБО
		Порозрядна диз'юнкція (АБО)
Умовні логічні	& або &&	Логічне І
	або	Логічне АБО
Умовний	?:	Умовна операція (тернарний оператор)
Присвоєння	=	Присвоєння
	*=	Множення з присвоєнням
	/=	Ділення з присвоєнням
	%=	Залишок від ділення з присвоєнням
	+=	Додавання з присвоєнням
	-=	Віднімання з присвоєнням
	<<=	Зсув вліво з присвоєнням
	>>=	Зсув вправо з присвоєнням
	&=	Порозрядне І з присвоєнням
	^=	Порозрядне виключає АБО з присвоєнням
=	Порозрядне АБО з присвоєнням	

Операції у виразі виконуються в певному порядку відповідно до пріоритетів, як і в математиці. У таблиці 3.1 оператори C# операції розташовані за спаданням пріоритетів, рівні пріоритетів розділені в таблиці горизонтальними лініями.

Для зміни порядку виконання операцій використовуються круглі дужки, рівень їх вкладеності практично не обмежений.

При обчисленні виразів може виникнути необхідність у перетворенні типів. Якщо операнди, що входять у вираз, одного типу і операція для цього типу визначена, то результат виразу буде мати той же тип.

Якщо операнди різного типу або операція для цього типу не визначена, перед обчисленнями автоматично виконується перетворення типу за правилами, що забезпечує приведення коротших типів до більш довгих для збереження значущості і точності.

Якщо неявного перетворення з одного типу в інший не існує, програміст може задати явне перетворення типу за допомогою операції (тип) x.

Операції інкременту (++) і декременту (--), що називають також операціями збільшення та зменшення на одиницю, мають дві форми запису – префіксну, коли знак операції записується перед операндом, і постфіксну.

У префіксній формі спочатку змінюється операнд, а потім його значення стає результуючим значенням виразу, а в постфіксній формі значенням виразу є початкове значення операнда, після чого він змінюється.

Арифметичне заперечення (унарний мінус -) змінює знак операнда на протилежний. Стандартна операція заперечення визначена для типів `int`, `long`, `float`, `double` і `decimal`.

Логічне заперечення (!) Визначено для типу `bool`. Результат операції – значення `false`, якщо операнд дорівнює `true`, і значення `true`, якщо операнд дорівнює `false`.

Порозрядне заперечення (~) інвертує кожен розряд в двійковому представленні операнда цілочисельного.

Операції зсуву (<< та >>) застосовуються до цілочисельних операндів. Вони зсувають двійкове представлення першого операнда вліво або вправо на кількість двійкових розрядів, задане другим операндом. При зсуві вліво (<<) звільнені розряди обнуляються. При зсуві вправо (>>) звільнені біти заповнюються нулями, якщо перший операнд беззнакового типу (тобто виконується логічний зсув), і знаковим розрядом - в іншому випадку (виконується арифметичний зсув).

Операції відношення (<, <=, >, >=, ==, !=) порівнюють перший операнд з другим. Операнди повинні бути арифметичного типу. Результат операції – логічного типу.

Порозрядні логічні операції (&, |, ^) застосовуються до цілочисельних операндів і працюють з їх двійковими представленням. При виконанні операцій операнди зіставляються побітно (перший біт першого операнда з першим бітом другого, другий біт першого операнда з другим бітом другого і т. д.).

При порозрядній кон'юнкції, або порозрядному І (операція позначається &), біт результату дорівнює 1 тільки тоді, коли відповідні біти обох операндів рівні 1.

При порозрядній диз'юнкції, або порозрядному АБО (операція позначається |), біт результату дорівнює 1 тоді, коли відповідний біт хоча б одного з операндів дорівнює 1.

При порозрядному виключає АБО (операція позначається ^) біт результату дорівнює 1 тільки тоді коли відповідний біт тільки одного з операндів дорівнює 1.

Умовні логічні операції І (&) і АБО (|) також використовуються з операндами логічного типу. Результатом логічної операції є `true` або `false`.

Результат операції логічне І має значення `true`, тільки якщо обидва операнда мають значення `true`. Результат операції логічне АБО має значення `true`, якщо хоча б один з операндів має значення `true`.

Операції присвоювання (=, +=, -=, *= і т. д.) задають нове значення змінної.

Механізм виконання операції присвоювання такий: обчислюється вираз і його результат заноситься в пам'ять за адресою, що визначається ім'ям змінної, що знаходиться зліва від знака операції. Значення, що раніше зберігалось в цій області пам'яті, втрачається.

У складних операціях присвоєння (+ =, -=, *= і т. д.) при обчисленні виразу, що стоїть в правій частині, використовується значення з лівої частини. Наприклад, при додаванні з присвоюванням до другого операнд додається перший, і результат записується в перший операнд, тобто вираз

```
a + = 5;
```


є більш компактною формою запису виразу

$$a = a + 5;$$

У виразах часто використовуються математичні функції, наприклад синус або піднесення до степені. Вони реалізовані в класі `Math`, визначеному в просторі імен `System`. Опис методів наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 Основні методи класу `Math`

Ім'я	Опис	Приклад
<code>Math.Abs</code>	Повертає модуль числа.	<code>int i = Math.Abs(x);</code>
<code>Math.Acos</code>	Повертає арккосинус.	<code>double i = Math.Acos(0.5);</code>
<code>Math.Asin</code>	Повертає арксинус.	<code>double i = Math.Asin(0.5);</code>
<code>Math.Atan</code>	Повертає арктангенс.	<code>double i = Math.Atan(0.5);</code>
<code>Math.Cos</code>	Повертає косинус.	<code>double x = Math.Cos(1.04);</code>
<code>Math.Cosh</code>	Повертає гіперболічний косинус.	<code>double x = Math.Cosh(radian);</code>
<code>Math.Exp</code>	Експонента.	<code>double x = Math.Exp(2);</code>
<code>Math.Log</code>	Логарифм. X – число, яке потрібно знайти, Osn – основа логарифму.	<code>double x = Math.Log(X, Osn);</code>
<code>Math.Log10</code>	Обчислення десяткового логарифму.	<code>double x = Math.Log10(10)</code>
<code>Math.Max</code>	Повертає з 2-х чисел більше число.	<code>int x = Math.Max(10, 20);</code>
<code>Math.Min</code>	Повертає з 2-х чисел менше число.	<code>int x = Math.Min(10, 20);</code>
<code>Math.PI</code>	Повертає число π .	<code>double pi = Math.PI;</code>
<code>Math.Pow</code>	Обчислює число, піднесене до ступеню: a^x	<code>double i = Math.Pow(a, x);</code>
<code>Math.Sin</code>	Повертає синус.	<code>double p = Math.Sin(0.5);</code>
<code>Math.Sinh</code>	Повертає гіперболічний синус.	<code>double p = Math.Sinh(0.5);</code>
<code>Math.Sqrt</code>	Повертає квадратний корінь.	<code>double r = Math.Sqrt(7);</code>
<code>Math.Tan</code>	Повертає тангенс.	<code>double p = Math.Tan(1.04);</code>
<code>Math.Tanh</code>	Повертає гіперболічний тангенс.	<code>double p = Math.Tanh(1.04);</code>

Робоче завдання

Навчитися програмувати арифметичні вирази на мові програмування C#. Засвоїти роботу вбудованих математичних функцій класу `Math`.

Хід роботи

Написати програму на мові C#, яка розраховує значення виразів по заданих арифметичних формулах. Дані для розрахунку вводяться з клавіатури. Результати розрахунку вивести на екран з 10-ма знаками після коми.

Індивідуальне завдання

№ вар	Вираз 1	Вираз 2	Вираз 3
1	$y = \cos 2x$	$y = \sin^2 x + \cos^2 x$	$y = \sqrt[3]{x} + e^{\operatorname{tg} x^a} + x^{4\pi}$
2	$y = x^3 + 1$	$y = \operatorname{arctg} x $	$y = \operatorname{arctg} x \left(\frac{n+1}{\sqrt{x}} - \log_5 x \right)$
3	$y = \sin 4x$	$y = \cos^2 e^x$	$y = \left \frac{\operatorname{ctg} e^{\sin x^2}}{\ln x } \right $
4	$y = \sqrt{\cos x}$	$y = \cos x + 1 $	$y = \arcsin \left(x + a^{100} \right)^{\lg^{n+1} \sqrt{x+a}}$
5	$y = \ln(x+1)$	$y = \sin 2x$	$y = \arccos \frac{\operatorname{tg} a}{\log_a \left(x + n \sqrt{ a-1 } \right)}$
6	$y = \cos x + \sin x $	$y = \cos x^3$	$y = e^{\frac{\operatorname{tg} x}{n+1}} + \left \frac{a+1}{x-1} \right $
7	$y = \sin 3x + x$	$y = \sin e^x$	$y = \frac{ a-x }{a+x^{n+1}} + \arcsin^4 \frac{x-a}{x+a}$
8	$y = \cos \ln x$	$y = \operatorname{arctg} x $	$y = \log_{x^3-x^2+x} \left(x^4 + x^3 + x^2 + x \right) + \sin^3 x^3 $
9	$y = \cos^2 x$	$y = \cos 2x - \sin x$	$y = \frac{\operatorname{arctg} \frac{\arcsin x^2}{ a+x-1 }}{e^{\ln x + a^{n+1}}}$
10	$y = x^2 + \cos x $	$y = \sin e^x$	$y = \sqrt[n+1]{\frac{\lg \left x + \frac{e^{x+1}}{a-5} \right }{\operatorname{tg}^x(xa) + x^a}}$
11	$y = \sin 5x$	$y = \cos x + \sin x $	$y = \arccos x^{\frac{\arcsin \frac{x+1}{\operatorname{tg} x}}{\operatorname{tg} x}}$
12	$y = \cos x^3$	$y = \cos x + 1 $	$y = \frac{\log_{x+1} \left(x + a+1 \right)}{\sqrt[n]{\sin x + \cos a^e}}$
13	$y = \cos x^3$	$y = \cos x + 1 $	$y = x + x^{\arcsin x^{\ln a}} - \frac{ a - \operatorname{ctg} x }{a + \cos x^{100}}$
14	$y = \sin e^x$	$y = \cos^2 e^x$	$y = \frac{\log_{x^2} (a + x)}{\sqrt{x - \frac{\arcsin x}{\arccos^5 (x + a^2)}}}$
15	$y = \operatorname{arctg} x + \pi$	$y = \cos x^3$	$y = e^{\frac{x + \arcsin e^x}{\operatorname{tg} \left \frac{x+a-1}{a+1} \right }}$
16	$y = \sqrt{x} + \ln x$	$y = \cos 2x$	$y = \frac{\ln \frac{x-e}{e^{\pi+x-\sqrt{x}}}}{\arccos \left(x + a \cdot \operatorname{tg} x \right)^{\sqrt{x}}}$

17	$y = \cos 2x - \sin x$	$y = x^3 + 1$	$y = \left e^{ x^e - 10 } + \frac{\operatorname{tg} \frac{x+5}{a-\pi}}{\sqrt[x]{\pi^x}} \right $
18	$y = \ln x + e^{ x } $	$y = \cos \ln x$	$y = x^{a^x} + \frac{\log_3(x - \sqrt{a})}{\arccos e^{x+a-\sqrt{x-a}}}$
19	$y = \sin^2 x + \cos^2 x$	$y = \cos \ln x$	$y = \frac{\operatorname{ctg}(x - \sqrt{a-x+5})^e}{ a + \operatorname{tg}^{100}(x+a) } + \lg(x - \sqrt[3]{a})$
20	$y = -x^3 + 3x^2 + 3$	$y = \cos^2 x$	$y = {}^{n+1}\sqrt{\arcsin(x + x^2 + {}^{n-1}\sqrt{x})} + \frac{e^{\pi+x}}{\operatorname{ctg} \log_5(x+a)}$
21	$y = \cos 2x - \sin^3 x$	$y = x^2 + \cos x $	$y = \ln^2 \arccos^3 \frac{e^x}{a + \frac{ x + \sqrt{x} }{x}}$
22	$y = \operatorname{arctg} x $	$y = \sqrt{\cos x}$	$y = \frac{x+1}{\operatorname{arctg} \ln \arccos x} + \log_{a+x} a - x$ $\frac{e^{\frac{x}{a+\sqrt{x}}}}$
23	$y = \cos^2 e^x$	$y = \cos x^3$	$y = \left x - \frac{x + \sqrt{a + \pi^{x+\cos a}}}{e + e^e + \operatorname{arctg} x^{e+x-1}} \right $
24	$y = \cos x + 1 $	$y = \sin 3x + x$	$y = \arcsin^{\arccos x^{x+1}} \left(\frac{{}^{n+1}\sqrt{x}}{a+x} + 5x^{100} \right)$
25	$y = \sin 2x$	$y = \sin 5x$	$y = \log_{ a+x } \frac{(a^2 - x^2)(\cos a + \sin^2 \sqrt{x-a})}{\sqrt{\pi} + \ln x + \cos e^{\pi+x+a}}$

Контрольні питання

1. Назвіть арифметичні операції які є в C#.
2. Розташуйте оператори мови C# за пріоритетом.
3. За допомогою яких операторів можна збільшити або зменшити змінної на 1?
4. Назвіть вбудовані тригонометричні функції які є в C#?
5. За допомогою якої функції можна отримати квадратний корінь числа?
6. Виконайте перетворення арифметичного виразу у вираз на мові C#.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №4.

РОБОТА З ТЕКСТОВИМИ РЯДКАМИ.

ЧАСТИНА 1. БАЗОВІ ОПЕРАЦІЇ З РЯДКАМИ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти поняття текстових рядків. Вивчити основні алгоритми для роботи з рядками.

Стислі теоретичні відомості

Текстові дані в C# представляються за допомогою ключових слів `string` і `char`, які є скороченими позначеннями для типів `System.String` і `System.Char`. `string` представляє набір символів (наприклад, "Text"), а `char` - одиночний символ (наприклад, 'T').

Символьний тип `char` призначений для зберігання символів в кодуванні Unicode. У цьому класі визначені статичні методи, що дозволяють задати вид і категорію символу, а також перетворити символ в верхній або нижній регістр і в число. Основні методи типу `char` наведено в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 Основні методи типу `char`

Метод	Пояснення
<code>GetNumericValue</code>	Повертає числове значення символу, якщо він є цифрою, або -1 в іншому випадку
<code>GetUnicodeCategory</code>	Повертає категорію символу.
<code>IsControl</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є керуючим
<code>IsDigit</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є десятковою цифрою
<code>IsLetter</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є буквою
<code>IsLetterOrDigit</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є буквою або цифрою
<code>IsLower</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ заданий у нижньому регістрі
<code>IsNumber</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є числом (десятковим або шістнадцятковим)
<code>IsPunctuation</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є знаком пунктуації
<code>IsSeparator</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є роздільником
<code>IsUpper</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ записаний у верхньому регістрі
<code>IsWhiteSpace</code>	Повертає <code>true</code> , якщо символ є пробільним (пробіл, символ нового рядка та символ повернення каретки)
<code>Parse</code>	Перетворити рядок в символ (рядок повинен складатися з одного символу).
<code>ToLower</code>	Перетворює символ в нижній регістр
<code>ToUpper</code>	Перетворює символ у верхній регістр

Тип `string`, призначений для роботи з рядками символів в кодуванні Unicode. Тип `string` містить методи для визначення довжини символьних даних, пошуку підрядку в поточному рядку і перетворення символів між

верхнім і нижнім регістрами.

Для рядків визначені такі оператори операції:

- присвоювання (=);
- перевірка на рівність (==);
- перевірка на нерівність (!=);
- звернення за індексом ([]);
- зчеплення (конкатенація) рядків (+).

Рядки рівні, якщо мають однакову кількість символів і збігаються посимвольно.

Основні елементи типу `string` наведено в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2 Основні елементи типу `string`

Елемент	Пояснення
<code>Compare</code>	Порівняння двох рядків у лексикографічному (алфавітному) порядку
<code>CompareOrdinal</code>	Порівняння двох рядків за кодами символів
<code>CompareTo</code>	Порівняння поточного екземпляра рядка з іншим рядком
<code>Concat</code>	Конкатенація рядків. Метод допускає зчеплення довільного числа рядків
<code>Copy</code>	Створення копії рядка
<code>Empty</code>	Порожній рядок
<code>Format</code>	Форматування відповідно до заданих специфікаторами формату
<code>IndexOf</code> , <code>IndexOfAny</code> , <code>LastIndexOf</code> , <code>LastIndexOfAny</code>	Визначення індексів першого і останнього входження заданого підрядка або будь-якого символу із заданого набору
<code>Insert</code>	Вставка підрядка в задану позицію
<code>Join</code>	Злиття масиву рядків в єдиний рядок. Між елементами масиву вставляються роздільники
<code>Length</code>	Довжина рядка (кількість символів)
<code>PadLeft</code> , <code>PadRight</code>	Вирівнювання рядків по лівому або правому краю шляхом вставки потрібного числа пробілів на початку або в кінці рядка
<code>Remove</code>	Видалення підрядка із заданої позиції
<code>Replace</code>	Заміна всіх входжень заданого підрядка або символу новими підрядком або символом.
<code>Split</code>	Розділяє рядок на елементи, використовуючи задані роздільники. Результати поміщаються в масив рядків
<code>StartsWith</code> , <code>EndsWith</code>	Повертає <code>true</code> або <code>false</code> залежно від того, починається або закінчується рядок заданим підрядком
<code>Substring</code>	Виділення підрядка, починаючи з заданої позиції
<code>ToCharArray</code>	Перетворення рядка в масив символів
<code>ToLower</code> , <code>ToUpper</code>	Перетворення символів рядка до нижнього або верхнього регістру
<code>Trim</code> , <code>TrimStart</code> , <code>TrimEnd</code>	Видалення пробілів на початку і наприкінці рядка або тільки з одного його кінця

Робоче завдання

Навчитися виконувати прості операції над символами та рядками.

Хід роботи

Для кожного з двох індивідуальних завдань написати програму на мові С#, яка розв'язує поставлену задачу.

Індивідуальне завдання 1.

1. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі символи різні.
2. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є буквою або цифрою.
3. Ввести три окремих символи. Вивести на екран всі символи у верхньому регістрі.
4. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є цифрою.
5. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є символом у верхньому регістрі.
6. Ввести три окремих символи. Вивести на екран числовий код кожного символу.
7. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є знаком пунктуації.
8. Ввести три окремих символи. Вивести на екран всі символи у нижньому регістрі.
9. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є роздільниками.
10. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є пробілом.
11. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є роздільником.
12. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є цифрами.
13. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є символами у верхньому регістрі.
14. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є знаками пунктуації.

15. Ввести три окремих символи. Перевірити чи хоча б один з них є буквою.
16. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є пробілом.
17. Ввести три окремих символи. Визначити категорію кожного символу.
18. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є буквами.
19. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі вони є буквами або цифрами.
20. Ввести три окремих символи. Перевірити чи всі символи однакові.

Індивідуальне завдання 2.

1. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи хоча б один з рядків закінчується символом «.».
2. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок починається буквою.
3. Ввести три окремих рядки тексту. Створити новий рядок, який міститиме останні символи кожного з рядків записані через кому.
4. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи всі рядки однакові.
5. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок закінчується буквою.
6. Ввести три окремих рядки тексту. Вивести на екран всі рядки у верхньому регістрі.
7. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок починається пробілом.
8. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи довжина хоча б одного з рядків більша 5 символів.
9. Ввести три окремих рядки тексту. Створити новий рядок, який міститиме довжини рядків записані через пробіл.
10. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок закінчується пробілом.

11. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи хоча б один з рядків починається на букву «А».
12. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок починається знаком пунктуації.
13. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи всі рядки різні.
14. Ввести три окремих рядки тексту. Вивести на екран всі рядки у нижньому регістрі.
15. Ввести три окремих рядки тексту. Створити нові рядки, які є записом початкових рядків великими та малими літерами.
16. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи кожен рядок закінчується знаком пунктуації.
17. Ввести три окремих рядки тексту. Створити нові рядки, які є попарними об'єднанням різних рядків і вивести їх на екран.
18. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи всі рядки одної довжини.
19. Ввести три окремих рядки тексту. Перевірити чи хоча б один з рядків є порожнім.
20. Ввести три окремих рядки тексту. Створити новий рядок, який міститиме перші символи кожного з рядків записані через кому.

Контрольні питання

1. Що таке символний тип даних?
2. Що таке рядковий тип даних?
3. Як перевірити чи символ належить до певної категорії?
4. Як перетворити символ у верхній чи нижній регістр?
5. Що таке операція конкатенації?
6. Як виконується порівняння рядків?
7. Як звернутися до окремого символу з рядку?
8. Як знайти довжину рядка?

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №5. РОБОТА З ТЕКСТОВИМИ РЯДКАМИ.

ЧАСТИНА 2. РОЗШИРЕНІ МОЖЛИВОСТІ РОБОТИ З РЯДКАМИ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Вивчити розширені можливості роботи з рядками.

Стислі теоретичні відомості

Рядкові літерали C# можуть містити керуючі послідовності, які дозволяють виведенням рядка на екран. Кожна керуюча послідовність починається з символу зворотний слеш, за яким слідує знак, що інтерпретується. У табл. 5.1 перераховані основні керуючі послідовності.

Таблиця 5.1 Керуючі послідовності в рядкових літералах

Керуюча послідовність	Опис
\'	Вставляє в строковий літерал символ одинарної лапки
\"	Вставляє в строковий літерал символ подвійної лапки
\\	Вставляє в строковий літерал символ зворотної косої риски. Особливо корисна при визначенні шляхів до файлів і мережевих ресурсів
\a	Змушує систему видавати звуковий сигнал, який в консольних додатках може служити аудіо-підказкою користувачеві
\n	Вставляє символ нового рядка
\r	Вставляє символ повернення каретки
\t	Вставляє в строковий літерал символ горизонтальної табуляції

Метод `Format` замінює всі входження заповнювачів у фігурних дужках значеннями відповідних змінних зі списку виводу. Після номера заповнювача можна задати мінімальну ширину поля виводу, а також вказати специфікатор формату, який визначає форму подання виведеного значення.

У загальному вигляді заповнювач задається таким чином:

```
{n [, m [: специфікатор_формата [число]]}
```

де `n` – номер заповнювача. Заповнювачі нумеруються з нуля, нульовий заповнювач замінюється значенням першої змінної зі списку виведення, перший заповнювач – значенням другої змінної і т. д. Параметр `m` визначає мінімальну ширину поля, яке відводиться під виведене значення. Якщо

виведеному числа досить меншої кількості позицій, невикористовувані позиції заповнюються пробілами. Якщо числу потрібно більше позицій, параметр ігнорується.

Специфікатор формату визначає формат виведення значення. Наприклад, специфікатор `c` (Currency) означає, що параметр повинен форматуватися як валюта з урахуванням національних особливостей подання, а специфікатор `x` (Hexadecimal) задає шістнадцяткову форму подання виведеного значення. Після деяких специфікаторів можна задати кількість позицій, що відводяться під дробову частину виведеного значення.

Можливо використовувати власні шаблони форматування. Після двокрапки задається вид виведеного значення посимвольно, причому на місці кожного символу може стояти або `#`, або `0`. Якщо вказаний знак `#`, на цьому місці буде виведена цифра числа, якщо вона не дорівнює нулю. Якщо вказаний `0`, буде виведена будь-яка цифра, в тому числі і `0`.

Робоче завдання

Навчитися виконувати розширені операції над рядками, такі як, пошук, копіювання та видалення підрядка, форматування рядка, використання керуючих послідовностей символів.

Хід роботи

Написати програму на мові C#, яка розв'язує поставлену задачу з обов'язковим використанням текстових рядків.

Індивідуальне завдання

1. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Об'єднати два рядки в один і вивести на екран кожне слово з нового рядку
- Замінити у першому рядку всі слова, які співпадають з першим словом другого рядку на слово «hello»
- Додати на початок першого рядку всі символи другого рядку між першим і останнім словом

- Вивести отримані рядки на екран
2. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:
- Поміняти місцями останні слова у двох рядках
  - Видалити з першої половини першого рядку всі слова які співпадають з останнім словом другого рядку
  - Доповнити другий рядок до 40 символів пробілами в кінці рядку
  - Вивести отримані рядки на екран
3. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:
- Вставити в перший рядок після першого слова довжину другого рядку
  - Додати на початок першого рядку всі символи другого рядку між першим і останнім словом
  - Доповнити перший рядок до 40 символів пробілами на початку рядку
  - Вивести отримані рядки на екран
4. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:
- Замінити у першому рядку всі слова, які співпадають з першим словом другого рядку на слово «hello»
  - Доповнити перший рядок до 40 символів пробілами на початку рядку
  - Поміняти місцями останні слова у двох рядках
  - Вивести отримані рядки на екран
5. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:
- Видалити з другої половини першого рядку всі слова які

співпадають з першим словом другого рядку

- Вставити в перший рядок після першого слова довжину другого рядку
- Замінити у першому рядку всі пробіли на знак табуляції
- Вивести отримані рядки на екран

6. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Вставити в перший рядок перед останнім словом довжину другого рядку
- Видалити з першої половини першого рядку всі слова які співпадають з останнім словом другого рядку
- Доповнити другий рядок до 40 символів пробілами в кінці рядку
- Вивести отримані рядки на екран

7. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Доповнити другий рядок до 40 символів пробілами в кінці рядку
- Замінити у першому рядку всі слова, які співпадають з першим словом другого рядку на слово «hello»
- Вставити в перший рядок перед останнім словом довжину другого рядку
- Вивести отримані рядки на екран

8. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Визначити чи співпадають останні слова у двох рядків
- Замінити у першому рядку всі пробіли на знак табуляції
- Поміняти місцями перші слова у рядках
- Вивести отримані рядки на екран

9. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Видалити з першої половини першого рядку всі слова які співпадають з останнім словом другого рядку
- Видалити з другого рядку перші 5 символів і вставити їх на початок першого рядку
- Визначити чи співпадають останні слова у двох рядків
- Вивести отримані рядки на екран

10. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Поміняти місцями перші слова у рядках
- Об'єднати два рядки в один і вивести на екран кожне слово з нового рядку
- Замінити у першому рядку всі слова, які співпадають з першим словом другого рядку на слово «hello»
- Вивести отримані рядки на екран

11. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Додати на початок першого рядку всі символи другого рядку між першим і останнім словом
- Вставити в перший рядок перед останнім словом довжину другого рядку
- Поміняти місцями перші слова у рядках
- Вивести отримані рядки на екран

12. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Видалити з другого рядку перші 5 символів і вставити їх на початок першого рядку
- Визначити чи співпадають останні слова у двох рядків

- Видалити з першої половини першого рядку всі слова які співпадають з останнім словом другого рядку
- Вивести отримані рядки на екран

13. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Замінити у першому рядку всі пробіли на знак табуляції
- Видалити з другої половини першого рядку всі слова які співпадають з першим словом другого рядку
- Об'єднати два рядки в один і вивести на екран кожне слово з нового рядку
- Вивести отримані рядки на екран

14. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Доповнити перший рядок до 40 символів пробілами на початку рядку
- Поміняти місцями останні слова у двох рядках
- Визначити чи співпадають останні слова у двох рядків
- Вивести отримані рядки на екран

15. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Додати на початок першого рядку всі символи другого рядку між першим і останнім словом
- Вставити в перший рядок перед останнім словом довжину другого рядку
- Об'єднати два рядки в один і вивести на екран кожне слово з нового рядку
- Вивести отримані рядки на екран

16. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Доповнити другий рядок до 40 символів пробілами в кінці рядку
- Замінити у першому рядку всі пробіли на знак табуляції
- Визначити чи співпадають останні слова у двох рядків
- Вивести отримані рядки на екран

17. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Доповнити перший рядок до 40 символів пробілами на початку рядку
- Видалити з другого рядку перші 5 символів і вставити їх на початок першого рядку
- Поміняти місцями останні слова у двох рядках
- Вивести отримані рядки на екран

18. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Поміняти місцями останні слова у двох рядках
- Замінити у першому рядку всі слова, які співпадають з першим словом другого рядку на слово «hello»
- Видалити з першої половини першого рядку всі слова які співпадають з останнім словом другого рядку
- Вивести отримані рядки на екран

19. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Вставити в перший рядок після першого слова довжину другого рядку
- Поміняти місцями перші слова у рядках
- Додати на початок першого рядку всі символи другого рядку між першим і останнім словом
- Вивести отримані рядки на екран

20. Ввести два окремих рядки, які містять щонайменше по 4 слова та виконати такі дії:

- Видалити з другої половини першого рядку всі слова які співпадають з першим словом другого рядку
- Доповнити перший рядок до 40 символів пробілами на початку рядку
- Об'єднати два рядки в один і вивести на екран кожне слово з нового рядку
- Вивести отримані рядки на екран

Контрольні питання

1. Як видалити підрядок з рядка?
2. Як знайти підрядок в рядку?
3. Як вставити підрядок у рядок?
4. Як виконати вирівнювання за довжиною рядків по лівому або правому краю?
5. Як замінити всі входження заданого підрядка у рядок?
6. Як виконати перетворення символів рядка до нижнього або верхнього регістру?
7. Як видалити пробіли на початку і наприкінці рядка?
8. Як виконати форматування рядка?
9. Які керуючі послідовності символів можна використовувати в рядкових літералах?

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №6.

ОПЕРАТОР РОЗГАЛУЖЕННЯ `if/else`

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти роботу оператора розгалуження `if/else`.

Стислі теоретичні відомості

Умовний оператор `if/else` використовується для розгалуження процесу обчислень на два напрямки.

Формат оператора:

```
if (логічний_вираз) оператор_1; [else оператор_2;]
```

Спочатку обчислюється логічний вираз. Якщо він має значення `true`, виконується перший оператор, інакше – другий. Після цього управління передається на оператор, наступний за умовним. Гілка `else` може бути відсутня.

Якщо в гілці потрібно виконати декілька операторів, їх необхідно об'єднати в блок за допомогою фігурних дужок {}, інакше компілятор не зможе зрозуміти, де закінчується розгалуження. Блок може містити будь-які оператори, у тому числі опису та інші умовні оператори (але не може складатися з одних описів). Необхідно враховувати, що змінна, описана в блоці, поза блоком не існує.

Робоче завдання

Вивчити роботу оператора `if/else`. Засвоїти роботу логічних операцій. Навчитись розраховувати логічні вирази.

Хід роботи

Написати програму на мові C#, яка розраховує значення функції з використанням оператора `if/else` та логічних операцій `&&` та `||` (за потреби).

У разі, якщо вираз має декілька варіантів рішення, то вибирається той вираз, що йде першим в умові.

Індивідуальне завдання

$$1. \quad z = \begin{cases} ax+b & x < 0; \quad b < 0 \\ ax^2 & x > -1; \quad x < 1; \quad a > 0 \\ ax-b & x > 0; \quad b < 0 \end{cases}$$

$$2. \quad z = \begin{cases} \cos x + a & -\pi < x < \pi \\ \sin x + b & x > 2\pi; \quad b \geq 0 \\ \operatorname{ctg} x + ab & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$3. \quad z = \begin{cases} ax & a > 0; \quad x > 0 \\ bx & b > 0; \quad x < 0 \\ \ln x & x > 0 \\ ab + \ln x & x > 0; \quad ab < 0 \end{cases}$$

$$4. \quad z = \begin{cases} 5 + \sqrt[3]{|x|} + a & x > 0; \quad a < -5 \\ 10,956 - x^5 & x < 0; \quad a > 8 \end{cases}$$

$$5. \quad z = \begin{cases} 95 - e^x & x > 0; \quad x < 5 \\ \frac{1-x}{1+x} & x > 5 \\ x^2 - x + 1 & x < 0; \quad x \geq -20 \end{cases}$$

$$6. \quad z = \begin{cases} x+y & x > 5; \quad y < 10 \\ \frac{x-y}{x+y} & x \neq y; \quad x < 0 \\ x-y & x > 20; \quad y > 0 \end{cases}$$

$$7. \quad z = \begin{cases} x+a+b & a+x > b; \quad x > 10 \\ x-y+c & a+x < b; \quad y-1 < 10 \end{cases}$$

$$8. \quad z = \begin{cases} a + \frac{x-y}{a+y} & a+y \neq 0; \quad x > 20 \\ 50-y+a & y-a \geq 0 \\ \frac{c}{\sin x^2} & -\frac{\pi}{2} \leq x \leq \frac{\pi}{2} \end{cases}$$

$$9. \quad z = \begin{cases} a & x > 0; \quad a > 0 \\ b & x < 0; \quad b > 0 \\ \frac{a+b}{\cos x} & a < 0 \\ \frac{\pi}{4} & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$10. \quad z = \begin{cases} e^{x-\cos x} & 0 < x < 6 \\ x^2 + y^2 & |x+y| \leq 1 \\ x^2 - y^2 + \cos^2 y & -\frac{\pi}{2} \leq y \leq \frac{\pi}{2} \end{cases}$$

$$11. \quad z = \begin{cases} 4 - 5,76x \cos y & |x+y| \leq 1 \\ e - \frac{1}{\pi}(x+y) & |x-y| > 1 \\ x^e & x > 0 \end{cases}$$

$$12. \quad z = \begin{cases} \arcsin x^2 & -1 \leq x \leq 1 \\ e^{x-1} & 4 \leq |x| \leq 6 \\ \sqrt[x]{|y-a|} & x > 0; y-a \neq 0 \end{cases}$$

$$13. \quad z = \begin{cases} \operatorname{arctg} \frac{x-1}{x+1} & -1 < x \leq 3 \\ e^{\sin x+1} - x^8 & y < 0; 4 \leq x < 10 \end{cases}$$

$$14. \quad z = \begin{cases} \log_x |x-4| & x > 0; a < 0; b < 0 \\ ax+b & x < 0; a \in \{1; 4; 6\} \\ \operatorname{tg} x + \operatorname{ctg}^e x & -\pi \leq x \leq -\frac{\pi}{4}; a > 0 \\ 5 & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$15. \quad z = \begin{cases} \lg \left| \frac{x-y}{6} \right| & x < y \\ \sqrt[3]{x} & x \neq 0; y < 0 \\ 10 - xy^e & |y| \leq 5 \end{cases}$$

$$16. \quad z = \begin{cases} \frac{1}{x^2-1} & -3 < x \leq 6 \\ y^2 - 2xya + x^2 & y \neq x; y > -4 \\ \sqrt[5]{|x-y+1|} & y \leq -1; x \geq -0,5 \end{cases}$$

$$17. \quad z = \begin{cases} \operatorname{arctg} e^x & 0 \leq x \leq 6 \\ |x-y| + x & x \geq 10; y < 0 \\ -5x + 6y - c & x+y > 0 \end{cases}$$

$$18. \quad z = \begin{cases} \operatorname{sh} x + y & x < 0; y > 10 \\ \operatorname{ch} x - y & x > 0; y \leq 1 \end{cases}$$

$$19. \quad z = \begin{cases} \cos x & x \geq \frac{3\pi}{2} \\ \cos^2 x & 0 \leq x \leq \pi \\ \sin x - \frac{y}{c} & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$20. \quad z = \begin{cases} \ln a + \cos x & a > 0; x \leq 0 \\ y - 5 \ln x & x < 4 \\ e^{|a-b|} & -1 \leq a < 4; -2 \leq b < 2 \end{cases}$$

$$21. \quad z = \begin{cases} \log_4^2 |x+y| & x < 0; y \geq 4 \\ x^4 + 3x^3 + 5x + 2 & 0 \leq x \leq 3 \\ x + \operatorname{tg} e^{xy} & x > 0; y > 0 \end{cases}$$

$$22. \quad z = \begin{cases} \sqrt{x-y+2xy} & -3 \leq y < 3 \\ \frac{\cos x}{\cos x + 1} & y > 3 \\ \sin x - \cos y & y < 3 \end{cases}$$

$$23. \quad z = \begin{cases} x - y + 2^x & -2 \leq x < 5; y < 3 \\ 5 - 6y & y \geq 3 \\ 33,3 - 2(x-y)^2 & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$24. \quad z = \begin{cases} x^2 - xy - 2xy^2 & x > 4; y < 5 \\ y + 2x - ye^x & x < 4; y < 5 \\ |\ln x| - \ln |y| & \text{в інших випадках} \end{cases}$$

$$25. \quad z = \begin{cases} f + xy - \log_3 f & f > 3 \\ \cos f - \ln x & -3 \leq f < 3 \\ 45x - e & f < -3 \end{cases}$$

Контрольні питання

1. Які оператори розгалуження ви знаєте?
2. Дайте опис оператора `if/else`.
3. Намалюйте узагальнену блок-схему оператора `if/else`.
4. Чи можна не використовувати конструкцію «в інших випадках» в операторі `if/else`.
5. Що таке операторні дужки?

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №7.

ОПЕРАТОР МНОЖИННОГО ВИБОРУ `switch/case`

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти роботу оператора множинного вибору `switch/case`.

Стислі теоретичні відомості

Оператор `switch/case` призначений для розгалуження процесу обчислень на кілька напрямів.

Формат оператора:

```
switch (вираз)
{
    case константний_вираз_1:
        {список_операторів_1}
    case константний_вираз_2:
        {список_операторів_2}
    case константний_вираз_n:
        {список_операторів_3}
    [default: оператори]
}
```

Виконання оператора починається з обчислення виразу. Тип виразу найчастіше цілочисельний або рядковий. У загальному випадку вираз може бути будь-якого типу, для якого існує неявне перетворення до зазначених, а також типу переліку. Потім управління передається першому оператору зі списку, позначеного константним виразом, значення якого збіглося з обчисленим.

Всі константні вирази повинні мати можливість неявного приведення до типу виразу в дужках. Якщо збігів не сталося, виконуються оператори, розташовані після слова `default` (а при його відсутності управління передається наступному за `switch/case` оператору).

Кожна гілка повинна закінчуватися явним оператором переходу, а саме оператором `break`, `goto` або `return`:

- оператор `break` виконує вихід з самого внутрішнього з операторів `switch/case`;
- оператор `goto` виконує перехід на вказану після нього мітку, зазвичай це мітка `case` однієї з нижчих гілок оператора `switch/case`;

- оператор `return` виконує вихід з функції, в тілі якої він записаний.

Робоче завдання

Вивчити роботу оператора `switch/case`.

Хід роботи

Написати програму на мові C#, яка вирішує поставлене завдання з використанням оператора `switch/case`.

Індивідуальне завдання

1. Елементи рівностороннього трикутника пронумеровані таким чином: 1 – сторона a , 2 – радіус R_1 вписаного кола ($R_1 = \frac{a}{2\sqrt{3}}$), 3 – радіус R_2 описаного кола ($R_2 = 2R_1$), 4 – площа $S = a^2\sqrt{3}/4$. Дано номер одного з цих елементів і його значення. Вивести значення інших елементів даного трикутника.

2. Дано ціле число в діапазоні 1–7. Вивести повідомлення – назву дня тижня, що відповідає даному числу.

3. Дано ціле число K . Вивести рядок-опис оцінки, що відповідає числу K (1 – «погано», 2 – «незадовільно», 3 – «задовільно», 4 – «добре», 5 – «відмінно»). Якщо K не лежить в діапазоні 1–5, то вивести текст «помилка».

4. Робот може переміщатися в чотирьох напрямках («П» – північ, «З» – захід, «Д» – південь, «С» – схід) і приймати три цифрові команди: 0 – продовжувати рух, 1 – поворот наліво, -1 – поворот направо. Дано символ S – вихідний напрям руху робота і ціле число N – надіслана цифрова команда. Вивести напрям руху робота після виконання отриманої команди.

5. У східному календарі прийнятий 60-річний цикл, що складається з 12-ти річних підциклів, що позначаються назвами кольорів: зелений, червоний, жовтий, білий і чорний. У кожному підциклі роки носять назви тварин: пацюка, корови, тигра, зайця, дракона, змії, коня, вівці, мавпи, курки, собаки і свині. За номером року визначити його назву, якщо 1984 року – початок циклу: «рік зеленого пацюка».

6. Дано номер місяця – ціле число в діапазоні 1-12 (1 – січень, 2 –

лютий і т. д.). Вивести назву відповідної пори року («зима», «весна», «літо», «осінь»).

7. Локатор орієнтований на одну зі сторін світу («П» – північ, «З» – захід, «Д» – південь, «С» – схід) і може приймати три цифрові команди повороту: 1 – поворот наліво, -1 – поворот направо, 2 – поворот на 180° . Дано символ S – вихідна орієнтація локатора й цілі числа N_1 і N_2 – дві послані команди. Вивести орієнтацію локатора після виконання цих команд.

8. Дано номер місяця – ціле число в діапазоні 1–12 (1 – січень, 2 – лютий і т. д.). Визначити кількість днів у цьому місяці для невисокосного року.

9. Арифметичні дії над числами пронумеровані таким чином: 1 – додавання, 2 – віднімання, 3 – множення, 4 – ділення. Дано номер дії N (ціле число в діапазоні 1–4) і дійсні числа A і B (B не дорівнює 0). Виконати над числами вказану дію і вивести результат.

10. Одиниці довжини пронумеровані таким чином: 1 – дециметр, 2 – кілометр, 3 – метр, 4 – міліметр, 5 – сантиметр. Дано номер одиниці довжини (ціле число в діапазоні 1–5) і довжина відрізка в цих одиницях (дійсне число). Знайти довжину відрізка в метрах.

11. Одиниці маси пронумеровані таким чином: 1 – кілограм, 2 – міліграм, 3 – грам, 4 – тонна, 5 – центнер. Дано номер одиниці маси (ціле число в діапазоні 1–5) і маса тіла в цих одиницях (дійсне число). Знайти масу тіла в кілограмах.

12. Дано два цілих числа: B (день) і M (місяць), що визначають правильну дату невисокосного року. Вивести значення B і M для дати, що передує вказаній.

13. Дано два цілих числа: B (день) і M (місяць), що визначають правильну дату невисокосного року. Вивести значення B і M для дати, що відповідає наступній за вказаною.

14. Елементи кола пронумеровані таким чином: 1 – радіус кола R , 2 – діаметр $D = 2R$, 3 – довжина $L = 2\pi R$, 4 – площа кола $S = \pi R^2$. Дано номер одного з цих елементів і його значення. Вивести значення решти елементів

даного кола.

15. Елементи рівнобедреного прямокутного трикутника пронумеровані наступним чином: 1 – катет a , 2 – гіпотенуза $c = a\sqrt{2}$, 3 – висота h , опущена на гіпотенузу ($h=c/2$), 4 – площа $S=ch/2$. Дано номер одного з цих елементів і його значення. Вивести значення інших елементів даного трикутника.

16. Мастям гральних карт присвоєно порядкові номери: 1 – піки, 2 – трефи, 3 – бубни, 4 – черви. Номіналу карт, старших десятки, привласнені номери: 11 – валет, 12 – дама, 13 – король, 14 – туз. Дано два цілих числа: N – номіналом ($6 \leq N \leq 14$) і M – масть карти ($1 \leq M \leq 4$). Вивести назву відповідної карти виду «шістка бубон», «дама пік», «туз трэф» і т. д.

17. Дано ціле число в діапазоні 20–69, яке визначає вік (в роках). Вивести рядок-опис зазначеного віку, забезпечивши правильне погодженні числа зі словом «рік», наприклад: 20 – «двадцять років», 32 – «тридцять два роки», 41 – «сорок один рік».

18. Дано ціле число в діапазоні 10–40, яке визначає кількість навчальних завдань з деякої темі. Вивести рядок-опис зазначеної кількості завдань, забезпечивши правильне узгодження числа зі словами «Навчальне завдання», наприклад: 18 – «вісімнадцять навчальних завдань», 23 – «двадцять три навчальних завдання».

19. Дано ціле число в діапазоні 100–999. Вивести рядок-опис даного числа, наприклад: 256 – «двісті п'ятдесят шість», 814 – «вісімсот чотирнадцять».

20. Дано два цілих числа: B (день) і M (місяць), що визначають правильну дату. Вивести знак Зодіаку, який відповідає цій даті: «Водолій» (20.01 – 18.02), «Риби» (19.02 – 20.03), «Овен» (21.03 – 19.04), «Телець» (20.04 – 20.05), «Близнюки» (21.05 – 21.06), «Рак» (22.06 – 22.07), «Лев» (23.07 – 22.08), «Діва» (23.08 – 22.09), «Терези» (23.09 – 22.10), «Скорпіон» (23.10 – 22.11), «Стрілець» (23.11 – 21.12), «Козеріг» (22.12 – 19.01).

Контрольні питання

1. Які оператори розгалуження ви знаєте?
2. Дайте опис оператора `switch/case`?
3. Яка різниця між оператором `if/else` та `switch/case`?
4. Які типи даних може приймати вираз-селектор в операторі `switch/case`?
5. Чи має оператор `switch/case` конструкцію «в інших випадках»?
6. Чи можна не використовувати конструкцію «в інших випадках» в операторі `switch/case`?
7. Що таке блок операторів?
8. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №8.

ОПЕРАТОРИ ЦИКЛУ. ЧАСТИНА 1. ЦИКЛ `for`

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти поняття циклу. Отримати досвід використання циклічної конструкції `for` для вирішення задач.

Стислі теоретичні відомості

Цикл – різновид керуючої конструкції у високорівневих мовах програмування, призначена для організації багаторазового виконання набору інструкцій. Цикл багаторазово повторює набір інструкцій, доки не буде виконана умова виходу з циклу. Одне повторення набору інструкцій (тіло циклу) також ще називають ітерацією.

Параметром циклу називається змінна, яка використовується при перевірці умови продовження циклу і примусово змінюється на кожній ітерації, причому, як правило, на одну і ту ж величину. Якщо параметр циклу цілочисельний, він називається лічильником циклу. Кількість повторень такого циклу можна визначити заздалегідь.

Цикл завершується, якщо умова його продовження не виконується. Можливо примусове завершення як поточної ітерації, так і циклу в цілому. Для цього служать оператори `break`, `continue`, `return` і `goto`.

Цикл з параметром має наступний формат:

`for` (ініціалізація; вираз; модифікації) оператор;

Ініціалізація служить для оголошення величин, що використовуються в циклі, і присвоєння їм початкових значень. У цій частині можна записати декілька операторів, розділених комою. Областю дії змінних, оголошених в частині ініціалізації циклу, є весь цикл. Ініціалізація виконується один раз на початку виконання циклу.

Вираз типу `bool` визначає умову виконання циклу: якщо його результат дорівнює `true`, цикл виконується.

Модифікації виконуються після кожної ітерації циклу і служать

зазвичай для зміни параметрів циклу. У частині модифікацій можна записати декілька операторів через кому.

Робоче завдання

Навчитись використовувати цикли з параметром `for` мови C# для вирішення задач. Дослідити роботу таких циклів. Вивчити роботу операторів `break` та `continue`.

Хід роботи

Написати програму на мові C#, яка розраховує значення виразу з використанням оператора `for`. Забороняється використовувати функції класу `Math` без попереднього погодження з викладачем. Для варіантів 1–9 порівняти розраховані значення виразу зі значеннями отриманими за допомогою перевірконої функції.

Індивідуальне завдання

№	Завдання	Обмеження	Перевірочна функція
Ряди			
1	$S = \sum_{i=0}^n \frac{(-1)^i x^{2i+1}}{(2i+1)!}$	$x \in R, n \in N$	$\sin x$
2	$S = 1 + \sum_{i=1}^n \frac{x^i \prod_{j=n-i+1}^n j}{i!}$	$x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$(1+x)^n$
3	$S = 1 + \sum_{i=1}^n \frac{(-1)^i x^{2i}}{(2i)!}$	$x \in R, n \in N$	$\cos x$
4	$S = 1 + \sum_{i=1}^n \frac{x^i}{i!}$	$x \in R, n \in N$	e^x
5	$S = \sum_{i=1}^n \frac{-x^i}{i}$	$x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$\ln(1-x)$
6	$S = \sum_{i=0}^n \frac{(-1)^i x^{2i+1}}{2i+1}$	$x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$\operatorname{arctg} x$
7	$S = \sum_{i=0}^n \frac{(2i)! x^{2i+1}}{(i!)^2 (2i+1)}$	$x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$\operatorname{arcsin} x$
8	$S = \sum_{i=1}^n \frac{(-1)^{i+1} x^i}{i}$	$x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$\ln(1+x)$

9	$S = \frac{1}{a} + \sum_{i=1}^n \frac{(-1)^i x^i}{a^{i+1}}$	$a \in R, x \in R, n \in N$ $-1 < x < 1$	$\frac{1}{a+1}$
Вирази			
10	$S = \sum_{i=1}^n (-1)^i \frac{i^i}{2^i}$	$n \in N$	
11	$S = \sum_{i=1}^n \prod_{j=i}^{2i} j$	$n \in N$	
12	$S = \prod_{i=1}^n \frac{2i-1}{i}$	$n \in N$	
13	$S = \prod_{i=1}^n \sum_{j=1}^i j!$	$n \in N$	
14	$S = \sum_{i=1}^n \frac{(-1)^{i+1} x^{2i+1} 2^i}{(2i+1)!}$	$x \in R, n \in N$	
15	$S = \sum_{i=1}^n (-1)^i \frac{\prod_{j=i}^{i^2} x}{(2i)!}$	$x \in R, n \in N$	
16	$S = \sum_{i=1}^n \frac{(2i-1)!}{((2i+1)!)^i}$	$n \in N$	
17	$S = \prod_{i=1}^n \frac{x^i}{i!}$	$x \in R, n \in N$	
18	$S = \sum_{i=1}^n \frac{(2i+1)^{2i+1}}{(-1)^{i-1}} (x+1)^i$	$x \in R, n \in N$	
19	$S = \sum_{i=1}^n \left((-1)^i \prod_{j=2i}^{3i} x^j j! \right)$	$x \in R, n \in N$	
20	$S = \sum_{i=1}^n \left(i + \sum_{j=1}^i \frac{2^{2i-1}}{(4i+1)!} \right)$	$n \in N$	
21	$S = \sum_{i=1}^{2n} \frac{i^i}{(2i+1)!}$	$n \in N$	
22	$S = \sum_{i=1}^n (-1)^{i-1} x^i (2i-1)!$	$x \in R, n \in N$	
23	$S = \sum_{i=0}^n (-1)^i \frac{x^{i+1}}{i+1} (i+1)!$	$x \in R, n \in N$	
24	$S = \sum_{i=1}^n \left(\frac{x^{i+1}}{(2i+1)!} - \sum_{j=1}^k \frac{2i-1}{x^{(-1)^j i}} \right)$	$x \in R, n \in N, k \in N$	
25	$S = \sum_{i=1}^n (7i+1) x^{\frac{i!}{(i+1)^2}}$	$x \in R, n \in N$	

Контрольні питання

1. Що таке цикл?
2. Дайте опис циклу `for`.
3. Намалюйте узагальнену блок-схему циклу `for`.
4. Що таке цикл з параметром?
5. Як потрібно записати цикл `for`, щоб змінна циклу збільшувалась на 1.
6. Як потрібно записати цикл `for`, щоб змінна циклу зменшувалася на 1.
7. Що таке ітерація циклу?
8. Назвіть оператор дострокового виходу з циклу. Опишіть його роботу.
9. Назвіть оператор дострокового завершення ітерації циклу. Опишіть його роботу.
10. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №9.

ОПЕРАТОРИ ЦИКЛУ. ЧАСТИНА 2. ЦИКЛИ `while` і `do/while`

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Отримати досвід використання циклічних конструкцій `while` і `do/while` для вирішення задач.

Стислі теоретичні відомості

Оператор `while` має такий формат:

```
while (вираз) оператор;
```

Вираз повинен бути логічного типу. Наприклад, це може бути операція відношення або просто логічна змінна. Якщо результат обчислення виразу дорівнює `true`, виконується простий або складений оператор (блок операторів). Ці дії повторюються до того моменту, поки результатом виразу не стане значення `false`. Після закінчення циклу управління передається на наступний за ним оператор.

Вираз обчислюється перед кожною ітерацією циклу. Якщо при першій перевірці вираз дорівнює `true`, цикл `while` не виконається жодного разу.

Поширеним прийомом програмування є організація нескінченного циклу із заголовком

```
while (true)
```

і примусовим виходом з тіла циклу за допомогою оператора передачі управління `break`.

Цикл з післяумовою `do/while` має такий формат:

```
do
    оператор
while вираз;
```

Спочатку виконується простий або складений оператор, який утворює тіло циклу, а потім обчислюється вираз (він повинен мати тип `bool`). Якщо вираз істинний, тіло циклу виконується ще раз і перевірка повторюється. Цикл завершується, коли вираз стане рівним `false` або в тілі циклу буде виконаний який-небудь оператор передачі управління.

Цей вид циклу застосовується в тих випадках, коли тіло циклу необхідно

обов'язково виконати хоча б один раз, наприклад, якщо в циклі вводяться дані і виконується їх перевірка. Якщо ж такої необхідності немає, переважно користуватися циклом з передумовою.

Робоче завдання

Навчитись використовувати цикли з передумовою `while` та цикли з післяумовою `do/while` мови C# для вирішення задач. Дослідити роботу таких циклів. Вивчити роботу операторів `break` та `continue`.

Хід роботи

Написати програми на мові C#, які вирішують поставлені завдання:

- для першого завдання – з використанням циклу `while`;
- для другого завдання – з використанням циклу `do/while`.

Індивідуальне завдання

Завдання 1.

1. Дано ціле число N . Вивести найменше з цілих чисел K , для яких сума $1 + 2 + \dots + K$ буде більше або дорівнює N , і саму цю суму.
2. Скласти програму для пошуку суми цифр цілого числа, що вводиться з клавіатури.
3. Знайти усі двозначні числа, такі що, якщо до суми цифр цього числа додати квадрат цієї суми, то отримаємо це ж число.
4. Дано число. Визначити, чи є це число ступенем двійки.
5. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, знайти число, отримане при прочитанні числа N справа на ліво .
6. Вивести на друк усі тризначні числа, які діляться націло на власні цифри, а також перевертиш цього числа ділиться націло на свої цифри.
7. Дано ціле число N . Знайти найменше ціле додатне число K , при якому виконується нерівність $3^K > N$.
8. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, вивести всі його цифри, починаючи з самої правої (розряду одиниць).

9. Дано ціле число N . Перевірити чи є число N числом Фібоначчі.
10. Скласти програму, яка знаходить найбільший спільний дільник двох цілих чисел, що вводяться з клавіатури.
11. Скласти програму-гру «Більше-Менше». Комп'ютер генерує випадкове ціле число, а користувач намагається вгадати згенероване число. Комп'ютер надає користувачу підказку, чи є введене число більшим або меншим від загаданого. Також з клавіатури вводиться максимальна кількість спроб.
12. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення визначити, чи присутня у записі числа N цифра «2».
13. Початковий вклад у банку дорівнює 5000 грн. Через місяць розмір вкладу збільшується на P процентів від наявний суми. За даним P визначити, через скільки місяців розмір вкладу перевищить 7000 грн і вивести знайдену кількість місяців K (ціле число) і остаточний розмір вкладу S (дійсне число).
14. Написати програму, яка обчислює суму і середнє арифметичне послідовності чисел (довжина послідовності не обмежена), які вводяться з клавіатури.
15. Знайдіть перше двозначне число, рівне квадрату числа його одиниць, складеному з кубом числа його десятків.
16. Спортсмен-лижник почав тренування, пробігши в перший день 5 км. Кожен наступний день він збільшував довжину пробігу на P відсотків від пробігу попереднього дня. За даним P визначити, після якого дня сумарний пробіг лижника за всі дні перевищить 100 км, і вивести знайдену кількість днів K (ціле) і сумарний пробіг S (дійсне число).
17. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення визначити, чи є в запису числа N непарні цифри.
18. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, знайти кількість і суму його цифр.
19. Знайти число Фібоначчі, порядковий номер якого вводиться з клавіатури.

20. Написати програму, яка визначає максимальне число з введеної з клавіатури послідовності позитивних чисел (довжина послідовності не обмежена).

21. Дано ціле число N . Знайти найменше ціле додатне число K , квадрат якого перевершує N : $K^2 > N$. Функцію отримання квадратного кореня не використовувати.

22. Знайти кількість чотиризначних чисел, що діляться на 23 і на останню свою цифру.

23. Дано цілі додатні числа N і K . Використовуючи тільки операції додавання та віднімання, знайти цілу частину від ділення N на K , а також залишок від ділення.

24. Дані додатні числа A , B , C . На прямокутнику розміру $A \times B$ розміщено максимально можлива кількість квадратів, зі стороною C (без накладання). Знайти кількість квадратів, розміщених на прямокутнику. Операції множення і ділення не використовувати.

25. Знайти найближче число Фібоначчі до заданого числа.

Завдання 2.

1. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, знайти число, отримане при прочитанні числа N справа наліво.

2. Написати програму, яка визначає максимальне число з введеної з клавіатури послідовності позитивних чисел (довжина послідовності не обмежена).

3. Написати програму, яка обчислює суму і середнє арифметичне послідовності чисел (довжина послідовності не обмежена), які вводяться з клавіатури.

4. Скласти програму-гру «Більше-Менше». Комп'ютер генерує випадкове ціле число, а користувач намагається вгадати згенероване число. Комп'ютер надає користувачу підказку, чи є введене число більшим або меншим від загаданого. Також з клавіатури вводиться максимальна кількість

спроб.

5. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення визначити, чи є в запису числа N непарні цифри.

6. Скласти програму для пошуку суми цифр цілого числа, що вводиться з клавіатури.

7. Знайдіть перше двозначне число, рівне квадрату числа його одиниць, складеному з кубом числа його десятків.

8. Скласти програму, яка знаходить найбільший спільний дільник двох цілих чисел, що вводяться з клавіатури.

9. Дано ціле число N . Знайти найменше ціле додатне число K , при якому виконується нерівність $3^K > N$.

10. Знайти число Фібоначчі, порядковий номер якого вводиться з клавіатури.

11. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, знайти кількість і суму його цифр.

12. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення, вивести всі його цифри, починаючи з самої правої (розряду одиниць).

13. Дано ціле число N . Використовуючи операції ділення без остачі та взяття залишку від ділення визначити, чи присутня у записі числа N цифра «2».

14. Спортсмен-лижник почав тренування, пробігши в перший день 5 км. Кожен наступний день він збільшував довжину пробігу на P відсотків від пробігу попереднього дня. За даним P визначити, після якого дня сумарний пробіг лижника за всі дні перевищить 100 км, і вивести знайдену кількість днів K (ціле) і сумарний пробіг S (дійсне число).

15. Знайти усі двозначні числа, такі що, якщо до суми цифр цього числа додати квадрат цієї суми, то отримаємо це ж число.

16. Дані додатні числа A, B, C . На прямокутнику розміру $A \times B$ розміщено максимально можлива кількість квадратів, зі стороною C (без накладання). Знайти кількість квадратів, розміщених на прямокутнику. Операції множення

і ділення не використовувати.

17. Знайти кількість чотиризначних чисел, що діляться на 23 і на останню свою цифру.

18. Дано ціле число N . Вивести найменше з цілих чисел K , для яких сума $1 + 2 + \dots + K$ буде більше або дорівнює N , і саму цю суму.

19. Дано цілі додатні числа N і K . Використовуючи тільки операції додавання та віднімання, знайти цілу частину від ділення N на K , а також залишок від ділення.

20. Вивести на друк усі тризначні числа, які діляться націло на власні цифри, а також перевертиш цього числа ділиться націло на свої цифри.

21. Дано ціле число N . Знайти найменше ціле додатне число K , квадрат якого перевершує N : $K^2 > N$. Функцію отримання квадратного кореня не використовувати.

22. Знайти найближче число Фібоначчі до заданого числа.

23. Дано ціле число N . Перевірити чи є число N числом Фібоначчі.

24. Дано число. Визначити, чи є це число степенем двійки.

25. Початковий вклад у банку дорівнює 5000 грн. Через місяць розмір вкладу збільшується на P процентів від наявний суми. За даним P визначити, через скільки місяців розмір вкладу перевищить 7000 грн і вивести знайдену кількість місяців K (ціле число) і остаточний розмір вкладу S (дійсне число).

Контрольні питання

1. Дайте опис циклу `while`.
2. Дайте опис циклу `do/while`.
3. Намалюйте узагальнену блок-схему циклу `while`.
4. Намалюйте узагальнену блок-схему циклу `do/while`.
5. Що таке цикл з передумовою?
6. Що таке цикл з післяумовою?
7. В яких випадках доцільно використовувати цикл `do/while`, а в яких `while`?
8. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №10.

ОДНОВИМІРНІ МАСИВИ. ЧАСТИНА 1. БАЗОВІ ОПЕРАЦІЇ З МАСИВАМИ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти поняття масиву даних. Розуміти як масиви зберігаються в пам'яті ЕОМ та способи адресації елементів масиву. Отримати досвід використання масивів для вирішення простих задач.

Стислі теоретичні відомості

Масив – це сукупність даних одного типу, об'єднаних однією назвою. Приклади масивів з навколишнього світу: вулиця з будинками, де будинки є елементами масиву, колона автомобілів, шафа з книжками тощо.

Масив – це сукупність даних одного типу, об'єднаних однією назвою, що зберігаються в одному місці пам'яті комп'ютера та впорядковані за номерами комірок. Номера комірок називають індексами.

Масив в мові C# відноситься до змінних-посилань, тобто вони розташовуються в динамічній області пам'яті, тому створення масиву починається з виділення пам'яті під його елементи. Елементами масиву можуть бути величини як значущих, так і посилальних типів (у тому числі й масиви). Масив значущих типів зберігає певні конкретні значення, а масив з даними посилальних типів – посилання на елементи. Всім елементам при створенні масиву присвоюються значення за замовчуванням: нулі для значущих типів і `null` – для посилальних.

Елементи масиву нумеруються з нуля, тому максимальний індекс елемента завжди на одиницю менше розмірності. Для звернення до елемента масиву після імені масиву вказується номер елемента в квадратних дужках, наприклад:

`m[0]`

`b[3]`

З елементом масиву можна виконувати всі дії, що припустимі для змінних такого ж типу. При роботі з масивом автоматично виконується

контроль виходу за його межі: якщо значення індексу виходить за межі масиву, генерується виключення під час роботи програми.

Масиви одного типу можна присвоювати один одному. При цьому відбувається присвоювання посилань, а не елементів, як і для будь-якого іншого об'єкта посилального типу.

У мові C# можна виділити три різновиди масивів: одновимірні, багатовимірні і ступінчасті (невирівняні).

В одновимірних масивах положення елемента задається тільки одним числом. Варіанти опису одновимірних масивів:

```
тип[] ім'я_масиву;
тип[] ім'я_масиву = new тип[кількість елементів];
тип[] ім'я_масиву = {значення елементів};
тип[] ім'я_масиву = new тип[] {значення елементів};
тип[] ім'я_масиву = new тип[кількість елементів] {значення елементів};
```

де `тип` визначає тип даних кожного елемента масиву.

Робоче завдання

Навчитись працювати з одновимірними масивами. Вміти використовувати масиви для вирішення поставлених задач. Досліди роботу масивів та способів індексації елементів масиву для одновимірних масивів.

Хід роботи

Написати програму для вирішення поставленого завдання. Всі вхідні масиви заповнюються випадковими цілими числами з діапазону $[-50; 50]$, окрім випадків зазначених в завданні.

Індивідуальне завдання

1. Дано масив розміру N . Вивести його елементи в зворотному порядку.
2. Дано масив розміру N . Вивести спочатку його елементи з парними індексами, а потім – з непарними.
3. Дано масив розміру N . Знайти найменший елемент в масиві.
4. Дано масив розміру N . Знайти кількість додатних елементів масиву.
5. Дано масив розміру N . Знайти кількість від'ємних елементів масиву.
6. Дано масив розміру N . Визначити, скільки разів зустрічається число 7 серед елементів масиву.

7. Дано масив розміру N . Знайти суму всіх невід'ємних елементів масиву.
8. Дано масив розміру N . Знайти найменший за модулем елемент масиву.
9. Дано масив розміру N . Знайти добуток від'ємних елементів масиву.
10. Дано масив розміру N . Знайти суму всіх елементів масиву, які мають парні індекси.
11. Дано масив розміру N . Знайти найбільший з елементів масиву, які мають непарні індекси.
12. Дано масив розміру N . Знайти суму елементів масиву, що перевищують число 5.
13. Дано дійсне число K і масив розміру N . Знайти елемент масиву, який найбільш близький до даного числа.
14. Дано число K і масив розміру N . Перетворити масив, замінивши всі його додатні елементи на число K .
15. Дано число K і масив розміру N . Перетворити масив, замінивши всі його елементи, котрі кратні числу 5, на число K .
16. Дано число K і масив розміру N . Перетворити масив, замінивши всі його від'ємні елементи на число K .
17. Дано число K і масив розміру N . Перетворити масив, замінивши всі його елементи, з парними індексами, на число K .
18. Дано число K і масив розміру N . Перетворити масив, замінивши всі його додатні елементи, котрі кратні 3, на число K .
19. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Видалити з масиву всі від'ємні елементи, що не кратні семи, але кратні трьом.
20. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Знайти найбільший з елементів масиву, які мають непарні індекси.
21. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Знайти різницю між найбільшим і найменшим елементами масиву.
22. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Поміняти

місцями мінімальний і максимальний елементи масиву.

23. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Підрахувати суму квадратів елементів масиву.

24. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Знайти суму всіх елементів масиву, які мають парні індекси.

25. Ввести одновимірний масив розміром N з клавіатури. Знайти найбільший з від'ємних елементів масиву.

Контрольні питання

1. Що таке масив?
2. Наведіть приклад масиву.
3. Що таке індекс масиву?
4. Яким чином задається розмірність масиву?
5. Як масив представляється у пам'яті комп'ютера?
6. Наведіть приклад опису одновимірного масиву.
7. Як можна геометрично представити одновимірні масиви?
8. Чи можна змінну типу масив присвоїти іншій змінній того ж типу?
9. Чи може бути елементом масиву інший масив?
10. Що буде, якщо програма випадково вийде за межі масиву?
11. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №11.

ОДНОВИМІРНІ МАСИВИ. ЧАСТИНА 2. ПРИНЦИПИ ОБРОБКИ ДАНИХ В ОДНОМІРНИХ МАСИВАХ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Засвоїти принципи обробки даних в одновимірних масивах. Отримати практичний досвід використання масивів для вирішення задач.

Стислі теоретичні відомості

Кожен створений масив отримує більшу частину функціональності від класу `System.Array`. Загальні члени цього класу дозволяють працювати з масивом з використанням повноцінної об'єктної моделі. Таким чином, методи і властивості, визначені в класі `Array`, можна використовувати з будь-яким масивом `C#`.

Клас `Array` має досить велике число власних методів і властивостей.

Таблиця 11.1. Деякі властивості класу `System.Array`

Властивість	Опис
<code>Length</code>	Повертає кількість елементів в масиві. Якщо масив є багатовимірним, то отримуємо число елементів по всіх вимірах.
<code>LongLength</code>	Властивість <code>Length</code> повертає значення типу <code>int</code> , а властивість <code>LongLength</code> – довжину у вигляді значення <code>long</code> .
<code>Rank</code>	Повертає кількість вимірювань масиву.

Таблиця 12.2. Деякі методи класу `System.Array`

Метод	Опис
<code>BinarySearch()</code>	Виконує пошук заданого елемента в відсортованому одновимірному масиві.
<code>Clear()</code>	Очищає масив, встановлюючи для всіх його елементів значення за замовчуванням.
<code>Copy()</code>	Копіює частину одного масиву в інший масив.
<code>CreateInstance()</code>	Ініціалізує новий екземпляр класу <code>Array</code> . Тобто створює масив.
<code>Empty<тип>()</code>	Повертає порожній масив.
<code>Exists()</code>	Перевіряє, чи містить масив певний елемент.

Find()	Знаходить елемент, який задовольняє певній умові.
FindAll()	Знаходить всі елементи, які задовольняють певній умові.
GetLength()	Повертає кількість елементів масиву за вказаною виміру.
GetLowerBound() GetUpperBound()	Повертає нижню і верхню границю за вказаним виміром.
GetValue() SetValue()	Повертає або встановлює значення елемента масиву з зазначеними індексами.
IndexOf() LastIndexOf()	Індекс першого і останнього входження зразка в одновимірний масив повертаючи -1, якщо такого входження не виявлено.
Resize()	Змінює розмір одновимірного масиву.
Reverse()	Змінює порядок елементів в одновимірному масиві або в частині масиву на зворотний.
Sort()	Сортує елементи одновимірного масиву.

Робоче завдання

Навчитись працювати з одновимірними масивами. Вміти використовувати масиви для вирішення поставлених задач.

Хід роботи

Написати програму для вирішення поставленого завдання. Всі вхідні масиви заповнюються випадковими цілими числами з діапазону $[-50; 50]$, окрім випадків зазначених в завданні.

Індивідуальне завдання

1. Дано масив чисел. Знайти значення максимального елемента. Якщо таких елементів декілька, то визначити, скільки їх.
2. Дано масив чисел. Знайти, скільки в ньому пар однакових сусідніх елементів.
3. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив по зростанню. Знайти суму квадратних коренів непарних елементів масиву, вивести отримані результати.
4. Масив цілих чисел з 14 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за зростанням елементів. Вивести на екран максимальний і мінімальний елементи, знайти їх різницю.

5. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив по зростанню. Підрахувати кількість і добуток елементів масиву, більших 20 і менших 50, вивести отриманий результат.

6. Масив цілих чисел з 13 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за спаданням. Підрахувати кількість і суму елементів масиву, більших 10, вивести отриманий результат.

7. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив по зростанню. Підрахувати кількість і суму елементів масиву, які діляться на 5 без остачі.

8. Масив цілих чисел з 15 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за спаданням. Підрахувати суму квадратів елементів масиву, що кратні 3 і вивести отриманий результат.

9. Масив цілих чисел з 12 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за зростанням. Знайти кількість і суму парних елементів масиву, вивести отриманий результат.

10. Дано масив чисел. Знайти значення мінімального елемента. Якщо таких елементів декілька, то визначити, скільки їх.

11. Дано масив чисел. Відсортувати його за спаданням. Знайти середнє арифметичне елементів масиву, що більше 30.

12. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив по спаданню. Знайти суму квадратів непарних елементів масиву, вивести отримані результати.

13. Масив цілих чисел з N елементів заповнити випадковим чином. Зробити дзеркальне відображення елементів відносно середини масиву. Заборонено використовувати додаткові масиви.

14. Масив цілих чисел з N елементів заповнити випадковим чином. Відшукати найбільший та найменший елемент масиву та поміняти їх місцями. Якщо максимальних або мінімальних елементів декілька, то міняти місцями максимальний та мінімальний елемент масиву не потрібно.

15. Масив цілих чисел з 13 елементів заповнити випадковим чином.

Упорядкувати масив за спаданням. Підрахувати кількість і суму елементів масиву, великих 10, вивести отриманий результат.

16. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за зростанням. Підрахувати кількість і суму елементів масиву, які діляться на 5 без залишку.

17. Масив цілих чисел з N елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за спаданням. Підрахувати суму квадратів елементів масиву і вивести отриманий результат.

18. Масив цілих чисел з 12 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив за зростанням. Знайти кількість і суму парних елементів масиву, вивести отриманий результат.

19. Дано масив чисел. Знайти значення мінімального елемента. Якщо таких елементів декілька, то визначити, скільки їх.

20. Дано масив чисел. Знайти, скільки в ньому пар однакових сусідніх елементів.

21. Дано масив чисел. Відсортувати його за спаданням абсолютних значень елементів масиву.

22. Масив цілих чисел з 10 елементів заповнити випадковим чином. Упорядкувати масив по спаданню. Знайти суму квадратів непарних елементів масиву, вивести отримані результати.

23. Дано масив розміру N . Переставити в зворотному порядку елементи масиву, розташовані між його мінімальним і максимальним елементами .

24. Дано масив чисел. Відсортувати його за зростанням. Знайти середнє арифметичне елементів масиву, що менше 10.

25. Ввести з клавіатури масив цілих чисел з 10 елементів. Упорядкувати масив за зростанням. Знайти суму квадратів парних елементів масиву, вивести отримані результати.

Контрольні питання

1. Що таке масив?
2. Що таке індекс масиву?

3. Яким чином задається розмірність масиву?
4. Наведіть приклад опису одновимірного масиву.
5. Як вивести масив на екран?
6. Як виконати сортування масиву?
7. Як знайти суму елементів масиву?
8. Як знайти найбільший та найменший елементи масиву?
9. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №12.

ДВОМІРНІ МАСИВИ. ОСНОВИ РОБОТИ З МАТРИЦЯМИ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Отримати досвід використання двовимірних масивів. Засвоїти основні прийоми роботи з матрицями.

Стислі теоретичні відомості

Багатовимірним називається такий масив, який характеризується двома або більше вимірами, причому доступ до кожного елементу такого масиву здійснюється за допомогою певної комбінації двох або більше індексів.

Найпростішою формою багатовимірного масиву є двовимірний масив. Положення будь-якого елемента в двовимірному масиві визначається двома індексами. Такий масив можна уявити в вигляді таблиці, на рядки якої вказує один індекс, а на стовпці – інший.

Варіанти опису двовимірного масиву:

```
тип[,] ім'я_масиву;  
тип[,] ім'я_масиву = new тип[розмір_1, розмір_2];  
тип[,] ім'я_масиву = { значення елементів};  
тип[,] ім'я_масиву = new тип[,] { значення елементів };  
тип[,] ім'я_масиву = new тип[розмір_1, розмір_2] { значення елементів };
```

Якщо список ініціалізації не заданий, розмірності можуть бути не тільки константами, але і виразами типу, що приводиться до цілого. До елементу двовимірного масиву звертаються, вказуючи номери рядка і стовпця, на перетині яких він розташований, наприклад:

$m[0,0]$ $a[6,4]$

Робоче завдання

Навчитись працювати з двовимірними масивами. Вміти використовувати масиви для вирішення поставлених задач. Досліди прийоми роботи та способи індексації елементів двовимірних масивів.

Хід роботи

Написати програму для вирішення поставленого завдання. Всі вхідні масиви заповнюються випадковими цілими числами з діапазону $[-50; 50]$, окрім випадків зазначених в завданні. Схеми масивів наведені після текстових

завдань.

Індивідуальне завдання

1. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
2. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти середнє арифметичне елементів в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.
3. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
4. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти максимальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.
5. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
6. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти мінімальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.
7. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
8. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти суму елементів в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.
9. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$). Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
10. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти максимальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.
11. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.
12. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти середнє арифметичне елементів в зафарбованій області. Заборонено використання

додаткових масивів.

13. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

14. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти мінімальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

15. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Підрахувати кількість чисел кратних 5 в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

16. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

17. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти максимальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

18. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

19. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Підрахувати кількість чисел кратних 3 в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

20. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

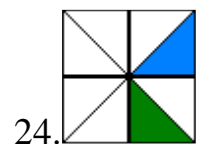
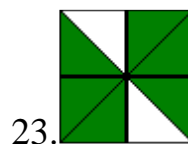
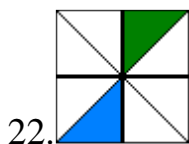
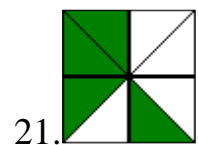
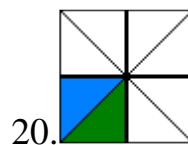
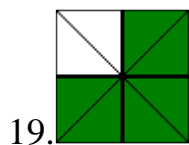
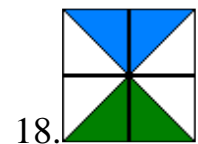
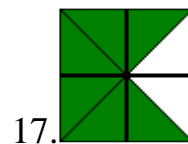
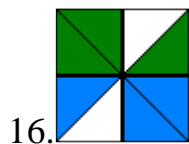
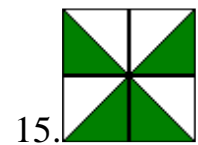
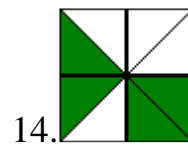
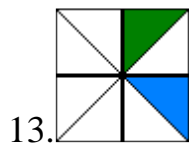
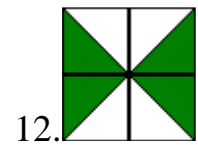
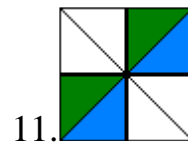
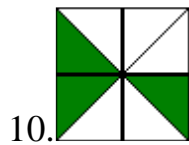
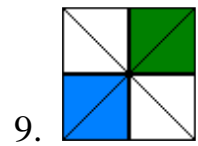
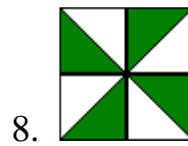
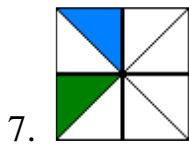
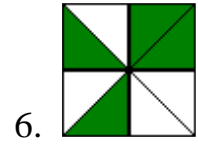
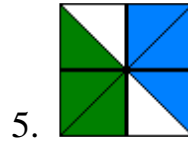
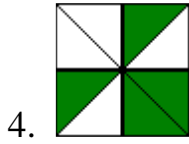
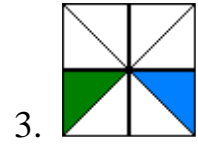
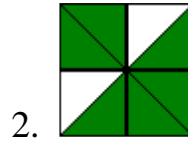
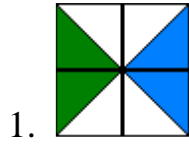
21. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти максимальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

22. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

23. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Знайти мінімальний елемент в зафарбованій області. Заборонено використання додаткових масивів.

24. Задана матриця цілих чисел розміром $N \times N$. Поміняти місцями дві

зафарбовані області. Заборонено використання додаткових масивів.

Контрольні питання

1. Що таке масив?
2. Що таке індекс масиву?
3. Яким чином задається розмірність масиву?
4. Наведіть приклад опису одно-, двох-, трьох- вимірного масивів.
5. Якими способами можливо виконати індексацію трьох-вимірного масиву?
6. Як можна геометрично представити одно-, двох-, трьох- вимірні масиви?
7. Як вивести двовимірний масив на екран?
8. Яка різниця між масивом-вектором і масивом-матрицею?
9. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №13.

МЕТОДИ. ЧАСТИНА 1. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТАРНИХ МЕТОДІВ

Тривалість практичної роботи – 2 год.

Мета

Вивчити поняття методу. Отримати досвід використання методів для вирішення задач.

Стислі теоретичні відомості

Метод – це функціональний елемент, який реалізує обчислення або інші дії. Метод є закінченим фрагментом коду, до якого можна звернутися по імені. Він описується один раз, а викликатися може стільки разів, скільки необхідно. Один і той же метод може обробляти різні дані, передані йому в якості аргументів.

Синтаксис методу:

```
[атрибути] [специфікатори] тип ім'я_методу ([параметри])
{
    тіло_методу
}
```

Розглянемо основні елементи опису методу. Перший рядок є заголовком методу. Тіло методу задає дії, що виконуються методом. Найчастіше тілом методу є блок - послідовність операторів у фігурних дужках.

Такі частини заголовку методу як атрибути та специфікатори відносяться до об'єктно-орієнтованої частини мови програмування і будуть розглянуті в наступних розділах. Вони є необов'язковими і можуть бути відсутніми. Проте, найчастіше для методів задається специфікатор доступу `public`, що означає доступність методу для використання всіма користувачами методу.

Тип вказує на тип значення, яке обчислюється за допомогою методу. Часто вживається термін «метод повертає значення», оскільки після виконання методу відбувається повернення в те місце, звідки був викликаний метод, і передача туди значення виразу, записаного в операторі `return` (рис. 5).

Якщо метод не повертає жодного значення, в його заголовку задається тип `void`. Тоді оператор `return` відсутній.

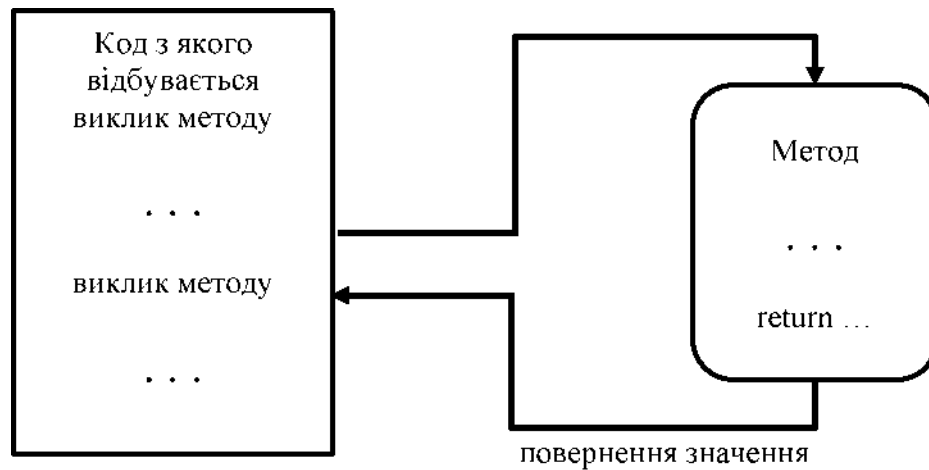

Рисунок 5. Виклик методу

Параметри використовуються для обміну інформацією з методом. Параметр є локальною змінною, яка при виклику методу приймає значення відповідного аргументу. Область дії параметра – весь метод.

Наприклад, щоб обчислити значення синуса дійсної змінної x , ми передаємо її в якості аргументу в метод `sin` класу `Math`, а щоб вивести значення цієї змінної на екран, ми передаємо її в метод `writeLine` класу `Console`.

При цьому метод `sin` повертає в місце свого виклику дійсне значення синуса, яке присвоюється змінній y , а метод `writeLine` нічого не повертає.

Параметри, що описані в заголовку методу, визначають множину аргументів, які можна передавати в метод. Список аргументів при виклику ніби накладається на список параметрів, тому вони повинні попарно відповідати один одному. Правила відповідності докладно розглядаються в наступних розділах.

Для кожного параметра повинні задаватися його тип та ім'я. Наприклад, заголовок методу `sin` виглядає наступним чином:

```
public static double Sin(double a)
```

Ім'я методу разом з кількістю, типами і специфікаторами його параметрів є сигнатурою методу – те, по чому один метод відрізняють від інших.

Робоче завдання

Навчитися розрізняти методи. Навчитися вміло їх використовувати

залежно від поставленого завдання.

Хід роботи

Описати метод мовою програмування C#, який обчислює значення математичної функції, відповідно до заданого варіанту. Перевірку на ОДЗ виконувати не потрібно.

Індивідуальне завдання

$$1. \quad y = \sqrt[3]{x} + e^{\lg x^a} + x^{4\pi}$$

$$2. \quad y = \arctg^x \left(\sqrt[n+1]{x - \log_5 x} \right)$$

$$3. \quad y = \left| \frac{\operatorname{ctg} e^{\sin x^2}}{\ln |x|} \right|$$

$$4. \quad y = \arcsin \left(x + a^{100} \right)^{\lg \sqrt[n+1]{x+a}}$$

$$5. \quad y = \arccos \frac{\operatorname{tg} a}{\log_a \left(x + \sqrt[n-1]{|a-1|} \right)}$$

$$6. \quad y = e^{\frac{\operatorname{tg} x}{n+1}} + \left| \frac{a+1}{x-1} \right|$$

$$7. \quad y = \frac{|a-x|}{a+x^{\frac{n-1}{n+1}}} + \arcsin^4 \frac{x-a}{x+a}$$

$$8. \quad y = \log_{x^3-x^2+x} \left(x^4 + x^3 + x^2 + x \right) + \left| \sin^3 x^3 \right|$$

$$9. \quad y = \frac{\arctg \frac{\arcsin x^2}{|a+x-1|}}{e^{\ln x + a^{\frac{x}{n+1}}}}$$

$$10. \quad y = \sqrt[n+1]{\frac{\left| \lg \left| x + \frac{e^{x+1}}{a-5} \right| \right|}{\operatorname{tg}^x(xa) + x^a}}$$

$$11. \quad y = \arccos x^{\frac{\arcsin \frac{x+1}{\operatorname{tg} x}}{\operatorname{tg} x}}$$

$$12. \quad y = \frac{\log_{x+1} \left(x + |a+1| \right)}{\sqrt[n]{\sin x + \cos a^e}}$$

$$13. \quad y = x + x^{\arcsin x^{\ln a}} - \frac{|a - \operatorname{ctg} x|}{a + \cos x^{100}}$$

$$14. \quad y = \frac{\log_{x^2}(a+|x|)}{\sqrt{x - \frac{\arcsin x}{\arccos^5(x+a^2)}}$$

$$15. \quad y = e^{\frac{x+\arcsin e^x}{\operatorname{tg}\left|x+\frac{a-1}{a+1}\right|}}$$

$$16. \quad y = \frac{\ln \frac{x-e}{e^{\pi+x-\sqrt{x}}}}{\arccos(x+a \operatorname{tg} x)^{\sqrt{x}}}$$

$$17. \quad y = \left| e^{|x^e-10|} + \frac{\operatorname{tg} \frac{x+5}{a-\pi}}{\sqrt[e]{\pi^x}} \right|$$

$$18. \quad y = x^{a^x} + \frac{\log_3(x-\sqrt{a})}{\arccos e^{x+a-\sqrt{x-a}}}$$

$$19. \quad y = \frac{\operatorname{ctg}(x-\sqrt{a-x+5})^e}{|a+\operatorname{tg}^{100}(x+a)|} + \lg(x-\sqrt[3]{a})$$

$$20. \quad y = \sqrt[n+1]{\arcsin(x+x^2+n\sqrt{x})} + \frac{e^{\pi+x}}{\operatorname{ctg} \log_5(x+a)}$$

$$21. \quad y = \ln^2 \arccos^3 \frac{e^x}{a + \frac{|x+\sqrt{x}|}{x}}$$

$$22. \quad y = \frac{x+1}{\operatorname{arctg} \ln \arccos x^{\frac{e+x}{a+\sqrt{x}}}} + \log_{a+x} a-x$$

$$23. \quad y = \left| x - \frac{x + \sqrt[3]{|a + \pi^{x+\cos a}|}}{e + e^e + \operatorname{arctg} x^{e+x-1}} \right|$$

$$24. \quad y = \arcsin^{\arccos x^{x+1}} \left(\frac{\sqrt[n+1]{x}}{a+x} - 5x^{100} \right)$$

$$25. \quad y = \log_{|a+x|} \frac{(a^2-x^2)(\cos a + \sin^2 \sqrt{x-a})}{\sqrt{\pi} + \ln x + \cos e^{\pi+x+a}}$$

Контрольні питання

1. Що таке метод у мові С#?
2. Для чого використовуються методи?
3. Що таке заголовок методу?
4. Що таке тіло методу?
5. Які допустимі імена методів?
6. Який оператор обов'язково повинен бути в тілі методу?
7. Що таке параметр методу?
8. Як задається тип параметру методу?
9. Яка область дії параметру методу?
10. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

КОМП'ЮТЕРНИЙ ПРАКТИКУМ №14.

МЕТОДИ. ЧАСТИНА 2. ПАРАМЕТРИ МЕТОДІВ. МЕХАНІЗМИ ПЕРЕДАЧІ ПАРАМЕТРІВ

Мета

Отримати досвід використання методів з параметрами. Навчитися правильно вибирати вид параметрів залежно від поставленого завдання.

Стислі теоретичні відомості

Розглянемо більш детально, яким чином метод обмінюється інформацією з кодом, який його викликав. При виклику методу виконуються наступні дії:

1. Обчислюються вирази, що стоять на місці аргументів.
  2. Виділяється пам'ять під параметри методу відповідно до їх типу.
  3. Кожному з параметрів зіставляється відповідний аргумент (аргументи як би накладаються на параметри і заміщають їх).
  4. Виконується тіло методу.
  5. Якщо метод повертає значення, воно передається в точку виклику.
- Якщо метод має тип `void`, управління передається на оператор, наступний після виклику.

При цьому перевіряється відповідність типів аргументів і параметрів і при необхідності виконується їх перетворення. При невідповідності типів видається діагностичне повідомлення.

Кількість аргументів повинна відповідати кількості параметрів. На імена ніяких обмежень не накладається: імена аргументів можуть як збігатися, так і не збігатися з іменами параметрів.

Способи передачі параметрів: за значенням, за посиланням, іменовані аргументи, опціональні параметри.

При передачі за значенням метод отримує копії значень аргументів, і оператори методу працюють з цими копіями. Доступу до початкових значень аргументів у методу немає, а отже, немає і можливості їх змінити.

При передачі за посиланням (за адресом) метод отримує копії адреси

аргументів, він здійснює доступ до комірок пам'яті за цими адресами і може змінювати вихідні значення аргументів, модифікуючи параметри.

У C# для обміну даними між кодом і методами передбачено чотири типи параметрів:

- параметри-значення;
- параметри-посилання – описуються за допомогою ключового слова `ref`;
- вихідні параметри – описуються за допомогою ключового слова `out`;
- параметри-масиви – описуються за допомогою ключового слова `params`.

Ключове слово передує опису типу параметра. Якщо воно опущено, параметр вважається параметром-значенням. Параметр-масив може бути тільки один і повинен розташовуватися останнім у списку. Розгляд параметрів-масивів виходить за рамки даного курсу і може бути виконаний студентами самостійно.

Параметр-значення описується в заголовку методу наступним чином:

`тип ім'я`

Ім'я параметра може бути довільним. Параметр є локальною змінною, яка отримує своє значення при виклику методу. У метод передається копія значення аргументу.

Механізм передачі наступний: з комірки пам'яті, в якій зберігається змінна, передана в метод, береться її значення і копіюється в спеціальну область пам'яті – область параметрів. Метод працює з цією копією, отже, доступу до комірки, де зберігається сама змінна, не має. По завершенні роботи методу область параметрів звільняється. Таким чином, для параметрів-значень використовується передача за значенням. Цей спосіб підходить тільки для величин, які не повинні змінитися після виконання методу, тобто для його вхідних даних.

У багатьох методах всі величини, які метод повинен отримати в якості

вхідних даних, описуються в списку параметрів, а величина, яку обчислює метод як результат своєї роботи, повертається в код за допомогою оператора `return`. Очевидно, що якщо метод повинен повертати більше однієї величини, такий спосіб не годиться. Ще одна проблема виникає, якщо в методі потрібно змінити значення будь-яких переданих до нього величин. У цих випадках використовуються параметри-посилання.

Ознакою параметра-посилання є ключове слово `ref` перед описом параметра:

```
ref тип ім'я
```

При виклику методу в область параметрів копіюється не значення аргументу, а його адреса, і метод через неї має доступ до комірки пам'яті, де зберігається сам аргумент. Таким чином, параметри-посилання передаються за адресом (частіше вживається термін «передача за посиланням»). Метод працює безпосередньо зі змінною описаною в коді, який здійснив виклик методу, а отже, може її змінити, тому якщо в методі потрібно змінити значення параметрів, вони повинні передаватися тільки за посиланням.

Досить часто виникає необхідність в методах, які формують кілька величин, наприклад, якщо в методі створюються об'єкти або ініціалізуються ресурси. У цьому випадку стає незручним обмеження параметрів-посилань на необхідність присвоювання значення аргументу до виклику методу. Це обмеження знімає специфікатор `out`. Параметрам, що мають цей специфікатор, має бути обов'язково присвоєно значення всередині методу. Зате в коді, котрий викликає метод, можна обмежитися описом змінної без ініціалізації.

При виклику методу перед відповідним параметром теж вказується ключове слово `out`.

Робоче завдання

Навчитися правильно використовувати різні види параметрів методів.

Хід роботи

Розв'язати задачу з обов'язковим використанням як мінімум трьох методів. Забороняється використовувати функції класу `Math`, окрім випадків

зазначених в завданні.

Індивідуальне завдання

1. Обчислити значення функції:

$$y = \frac{\sin x}{x}$$

для значень x , розташованих на інтервалі $[a; b]$ з кроком s ($a, b, s \in R$), роздрукувати таблицю значень x та y . Передбачити ділення на 0. Кількість інтервалів, межі інтервалів та крок для кожного інтервалу задає користувач.

2. Визначити максимальний елемент серед трьох масивів розмірами $N \times N$.

3. Обчислити значення виразу:

$$U = \frac{C_0 + 2A_0}{1 + B_0}$$

де A_0, B_0, C_0 – кількість нульових елементів в одновимірних масивах довжиною N .

4. Обчислити значення виразу:

$$U = A_{\max}^2 + A_{\min}^3 + 2B_{\max} C_{\min}$$

де $A_{\max}, B_{\max}, C_{\max}$ – максимальні елементи в масивів A, B, C . $A_{\min}, C_{\min}$ – мінімальні елементи масивів A, C .

5. Визначити середнє арифметичне масивів A, B, C розміром $N \times N$.

6. Обчислити значення виразу:

$$U = \frac{n!}{(n-1)! + m!} - \sqrt{k!}$$

7. Зробити дзеркальне відображення одновимірних масивів A, B, C . Масиви різної довжини.

8. Зробити дзеркальне відображення відносно побічної діагоналі в масивах A, B, C . Розмір масивів $N \times N$.

9. Поміняти місцями мінімальний та максимальний елементи в одновимірних масивах A, B, C . Розмір масивів різний.

10. Обчислити значення виразу:

$$U = \frac{x^n}{(m-1)!n!}$$

11. Знайти перших десять членів послідовності, яка задана формулою:

$$A_n = \frac{x^{2n}}{\sin x^n + n^2}, \quad n \in N$$

12. Знайти максимальне значення серед елементів трьох одновимірних масивів. Масиви різної довжини.

13. Обчислити значення виразу:

$$U = \sum_{k=1}^n \frac{x^{2k-1}}{(2k-1)!}, \quad n \in N$$

14. Визначити суму усіх елементів, суму елементів побічної діагоналі, суму елементів головної діагоналі матриць A, B, C, D . Розмір масивів різний.

15. Відшукати значення функції для всіх $x \in \{2.5, 2.71, 4.75, 7.87, 9, 10\}$, якщо початкова інформація задана таблицею:

x	0	2	4	6	8	10
y	1.76	4.89	10.21	8.43	15.6	21.09

Відомо, що:

$$f(x) = y_{i-1} + \frac{y_i - y_{i-1}}{x_i - x_{i-1}}(x - x_{i-1}), \quad x_{i-1} < x < x_i$$

16. Дана множина точок координатної площини у вигляді двох одновимірних масивів X та Y . Віднайти найдовший та найкоротший відрізок.

17. Обчислити значення виразу:

$$U = \sum_{i=1}^n \frac{x^i}{i!}, \quad n \in N, x \in R$$

18. Визначити середнє геометричне трьох одновимірних масивів. Вибрати з отриманих значень найменше.

19. Відшукати кількість входжень заданого числа до масиву. Підрахунок потрібно виконати для трьох двовимірних масивів. Результати роздрукувати у вигляді таблиці. Передбачити можливість підрахунку входжень нового числа по вже заданим масивам.

20. Розкласти задане ціле число на прості множники. Множники зберегти у масиві.

21. Обчислити значення виразу:

$$U = \sum_{i=1}^n i \sum_{j=1}^k i^j x^{i+j}, \quad n \in N, k \in N$$

22. Дана множина точок координатної площини у вигляді двох одновимірних масивів. Віднайти усі точки, які утворюють прямокутний трикутник. Роздрукувати координати точок для кожного трикутника окремо.

23. Дано три одновимірних масиви однакової довжини. Замінити всі нульові елементи у масивах на найбільший за модулем елемент серед трьох масивів.

24. Дано три масиви цілих чисел однакової довжини. Для кожного масиву підрахувати кількість чисел-перевертишів. Роздрукувати ці числа та їх позиції у масиві.

25. Обчислити значення виразу:

$$U = \sum_{i=0}^n i! \frac{x^{i+1}}{i^i}, \quad n \in N, x \in R$$

Контрольні питання

1. Що таке метод у мові C#?
2. Для чого використовуються методи?
3. Що таке параметр методу?
4. Як задається тип параметру методу?
5. Яка область дії параметру методу?
6. Які види параметрів методу є в мові C#?
7. Що таке параметри-значення?
8. Що таке параметри-посилання?
9. Коли доцільно використовувати параметри-значення, а коли параметри-посилання?
10. Написати програму. Умову і вимоги до задачі надає викладач.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голуб Б.М. С#. Концепція та синтаксис. Навч. посібник. - Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 136 с.
2. Троелсен З. Язык программирования С# 5.0 и платформа .NET 4.5, 6-е изд.: Пер. с англ. - М.: ООО "И.Д. Вильямс", 2013. 1312 с.
3. Шилдт Г. С# 3.0. Полное руководство / Пер. с англ. - М.: Диалектика- Вильямс, 2009. 992 с.
4. Котов, О.М. Язык С#: краткое описание и введение в технологии программирования: учебное пособие / О.М. Котов. - Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2014. 208 с.
5. Уотсон К. Місгозой Уізіаі С# 2008. Базовий курс / К. Уотсон, К. Нейгел, Я.Х. Педерсен, Дж. Д. Рид, М. Скиннер, З. Уайт. / Пер. с англ. М.: Диалектика-Вильямс, 2009. - 1216 с.

Додаткова література:

1. Павловская Т.А. С#. Программирование на языке высокого уровня: Учебник для вузов. - СПб.: Питер, 2014. 432 с.
2. Нейгел К., Ивсен Б., Глинн Д. С# 4.0 и платформа .NET 4 для профессионалов / Пер. с англ. - К.: Диалектика, 2011. 1440 с.
3. Рихтер Дж. Программирование на платформе Місгозой .NET Rgate^огк 2.0 на языке С#. / Пер. с англ. - СПб: Питер, М: Русская Редакция, 2007. 656 с.
4. Агапов В.П. Основы программирования на языке С#: учебное пособие / В. П. Агапов. - Москва: МГСУ, 2012. 128 с.
5. Петцольдт Ч. Программирование для Microsoft Windows на С#. В 2-х томах. Том 1. /Пер. с англ. - М.: Издательско-торговый дом «Русская Редакция», 2002. 576 с.
6. Андрианова А.А., Исмагилов Л.Н., Мухтарова Т.М. Объектно-ориентированное программирование на С#: Учебное пособие / А. А. Андрианова, Л. Н. Исмагилов, Т. М. Мухтарова. Казань: Казанский (Приволжский) федеральный университет, 2012. 134 с.

7. Вирт, Н. Алгоритми и структуры данных [Текст]: пер. с англ. / Никлаус Вирт. СПб: Невский Диалект, 2008. 352 с.
8. Культин Н. Б. С# в задачах и примерах. СПб.: БХВ-Петербург, 2007. 240 с.
9. Ватсон К. С# / К. Ватсон, М. Беллиназо, О. Корне, Д. Зспиноза, З. Грин-фосс и др. / Пер. с англ. яз. М.: Изд. «Лори». 2005, 862 с.
10. Бокс Д., Селлз К. Основы платформы .NET, том 1. Общезыковая исполняющая среда.: Пер. с англ. М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. 288 с.
11. Либерти Дж., Программирование на С#. Создание .NET-приложений. Изд. 2-е. / Пер. с англ. СПб.: Изд. «Символ», 2003. 688 с.

ДОДАТОК А

Звіт про виконання комп'ютерного практикуму з дисципліни
«ОБЧИСЛЮВАЛЬНА ТЕХНІКА ТА ПРОГРАМУВАННЯ»

Студент: П.І.Б.	Група: XX-XX
Комп'ютерний практикум № X	Варіант: XX

Тема

Мета

Індивідуальне завдання №1

текст програми

Результати виконання програми завдання № 1

скріншоти

Індивідуальне завдання №2

текст програми

Результати виконання програми завдання № 2

скріншоти

Дата виконання: _____ Дата захисту: _____

Оцінка: _____ Викладач: _____